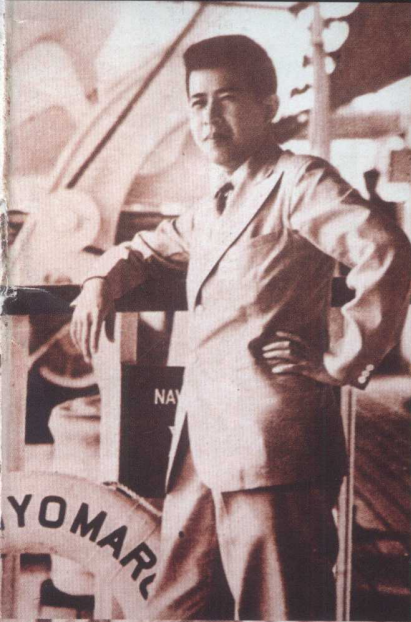

วันปรีดี

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

วันปรีดี

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

สารจากประธานมูลนิธิปรีดี พนมยงค์....ดร.มารวย ผนุงสิทธิ์	๒
สารจาก อธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์....ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์	๔
ข้อเขียนจาก ทายาทปรีดี-พูนสุข พนมยงค์....อ.วาทณี พนมยงค์ สายประติษฐ์	๕
กว่าจะรู้จัก “ปรีดี พนมยงค์”....อ.ชมัยกร แสงกระจ่าง	๖
วิพากษ์แนวคิดเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์ กับ อนาคตเศรษฐกิจการเมืองไทยดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ	๙
คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๕ มิถุนายนนิพนธ์ โดย อ.ปรีดี พนมยงค์	๑๗
สรุปปรากฏการณ์เรื่อง “แนวคิดของปรีดี พนมยงค์ กับการแก้ไขปัญหาทางการเมือง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และข้อคิดต่อสังคมไทยในปัจจุบัน”	๔๑

กองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ <http://www.tu.ac.th>

จุลสารธรรมศาสตร์ เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร เรื่องน่ารู้ และกิจกรรมต่างๆ
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แก่อาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

ที่ปรึกษา	: สันธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย
บรรณาธิการบริหาร	: ศิริศักดิ์ สราบุญกุล
กองบรรณาธิการ	: ภาณุวัฒน์ โคตรโนนทอก, นวพรรณ อิ่มดวง, นพรัตน์ พลอยชื่น, ณัฐกาญจน์ พันจรัส, ปฐมา ศรีสังข์, ประภาพรพันธ์ ว่องไว, ธีระ พราหมณ์ยอด, สงคราม มีบุญญา, ศักดิ์เดช ธนาพรกุล, เฉลิมขวัญ จันทร์ช่วงศรี, ศุภณา เย็นเป็นสุข
จัดทำโดย	: งานประชาสัมพันธ์ กองงานศูนย์รังสิต สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โทรศัพท์	: ๐-๒๕๖๕-๔๔๙๓, ๐-๒๕๖๕-๔๔๘๐-๗๙ ต่อ ๑๑๑๗-๘, ๑๑๒๐-๑
โทรสาร	: ๐-๒๕๖๕-๔๔๙๓

สารจาก ประธานมูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์

ดร. มารวย ผดุงสิทธิ์

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นวันครบ
ชาตกาลปีที่ ๑๑๒ ของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ อดีตนายกรัฐมนตรี
และรัฐบุรุษอาวุโสของประเทศไทย ซึ่งได้รับการ
ประกาศเกียรติคุณจากองค์การยูเนสโก (UNESCO)
ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ในวันนี้
มูลนิธิปรีดี พนมยงค์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ซึ่งท่านเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้ประศาสน์การท่านแรก
และเพียงท่านเดียว จึงได้จัดให้มีพิธีทำบุญทางศาสนา

เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับท่านและท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ และมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดี
และคุณูปการที่ท่านได้มีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยเป็นอเนกอนันต์ ซึ่งหนึ่งในบรรดาคุณูปการเหล่านั้นก็
คือ การเป็นแกนนำของผู้ก่อการปฏิวัติการปกครองของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

เป็นการประจวบกันที่ชาตกาลปีที่ ๑๑๒ ของท่านอาจารย์ปรีดีตรงกับวาระครบรอบ ๘๐ ปีของการปฏิวัติ
การปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น หากจะได้กล่าวถึงแรงบันดาลใจหรือวัตถุประสงค์ของท่านอาจารย์
ปรีดีในการปฏิวัตินี้ดังกล่าวไว้ ณ ที่นี้บ้างก็น่าจะเป็นการเหมาะสมและถูกต้องกับกาลเวลา

จากข้อเขียนที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้บันทึกไว้และข้อมูลที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่
แล้วก็พอจะอนุมานได้ว่าแรงบันดาลใจของท่านในการปฏิวัติการปกครองเกิดจากความมุ่งมั่นของท่านที่จะ
แก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากของราษฎรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาไทยซึ่งเป็นราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศจาก
ประสบการณ์ที่ท่านได้พบได้เห็นด้วยตัวเองในระยะเวลาที่ท่านได้ช่วยบิดาของท่านทำนาอยู่ที่อำเภอวังน้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ซึ่งในความความคิดของท่านอาจารย์ปรีดีการแก้ไขเพื่อนำสิ่งที่ถูกต้องดีงามและความเป็นธรรมให้
แก่มวลราษฎรชาวไทยจะทำได้โดยการให้ราษฎรได้มีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง ดังนั้น ในพระราชบัญญัติการ
ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ร่าง และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยและได้พระราชทานให้แก่ราษฎร เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕
จึงได้กำหนดไว้ในหมวด ๑ มาตรา ๑ ว่า “**อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย**” ซึ่งก็หมายความว่า
ราษฎรเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองนั่นเอง

อนึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามอุดมการณ์ของท่านอาจารย์ปรีดีนั้น จะต้องมียอดประกอบครบถ้วน ๓ ประการ คือ

๑. ราษฎรต้องมีเสรีภาพมีความเป็นอิสระ (Liberty)
๒. ราษฎรต้องมีความเท่าเทียมกัน (Equality)
๓. ราษฎรต้องมีความรักและเอื้ออาทรต่อกันฉันท์พี่น้อง (Fraternity)

สำหรับองค์ประกอบข้อ ๒ “ความเท่าเทียมกัน” นั้น ดูเหมือนจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแก้ไขความทุกข์ยากและความเป็นธรรมให้กับราษฎร กล่าวคือ ต้องมีกระบวนการที่จะทำให้ราษฎรทุกคนมีความเท่าเทียมกันทั้งในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการเป็นเจ้าของหรือการเข้าถึงทรัพยากรไม่ปล่อยให้ความมั่งคั่งกระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มน้อยเพียงกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดแต่จะต้องให้มีการกระจายรายได้และความมั่งคั่งให้กับราษฎรโดยทั่วถึงกัน

นอกจากองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการข้างต้นแล้ว ท่านอาจารย์ปรีดียังได้กล่าวถึงระบอบประชาธิปไตย ซึ่งคณะราษฎรได้ขอพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีระบอบตามกฎหมายและศีลธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตไม่ใช่ประชาธิปไตยอันไม่มีระบอบ หรือประชาธิปไตยที่ไร้ศีลธรรม เช่น การใช้เสรีภาพอันมีแต่ให้เกิดความปั่นป่วน ความไม่สงบเรียบร้อย ความเสื่อมศีลธรรม ระบอบชนิดนี้เรียกว่าอนาธิปไตยหาใช่ประชาธิปไตยไม่”

และในวาระครบชาตกาลปีที่ ๑๑๒ ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และในวาระครบรอบ ๘๐ ปี ของการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ใน พ.ศ. ๒๕๕๕ นี้ มูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ขอเชิญชวนให้ประชาชนชาวไทยทั้งมวลจงตั้งจิตระลึกถึงคุณูปการอันใหญ่หลวงที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้สร้างไว้ให้กับประเทศไทยและราษฎรชาวไทย และร่วมมือกันจรรโลงระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงตามอุดมการณ์ของท่านอาจารย์ปรีดีให้คงอยู่คู่กับประเทศไทยตลอดไปชั่วกาลปาวสาน

ดร. มารวย ผดุงสิทธิ์
ประธานมูลนิธิปรีดี พนมยงค์

สารจาก อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์

ทุกวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ของทุกปีซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส และผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถือเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งวันหนึ่งของประชาคมธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ นับเป็นบุคคลที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศไทย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดีฯ เป็นผู้ก่อร่างระบอบสังคมและการเมืองแบบใหม่ในประเทศไทย ในฐานะที่เป็นผู้นำสายพลเรือนของ คณะราษฎร และเป็นผู้เตรียมการทั้งหมดในด้านการบริหารระบอบใหม่ ในการปฏิวัติ ๒๔๗๕ นอกจากนี้ ยังเป็นบุคคลสำคัญ ในการวางรากฐานระบอบการคลังสมัยใหม่ เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการเจรจากับต่างประเทศให้ประเทศสยามได้เอกราชสมบูรณ์ และต่อมาเมื่อเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา ญี่ปุ่นเข้ายึดประเทศไทย ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดีฯ ก็ยังเป็นผู้นำ ขบวนการเสรีไทย ในการต่อต้านญี่ปุ่นและมีส่วนทำให้ประเทศไทยพ้นจากการยึดครองโดยตรงของฝ่ายพันธมิตร

สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้สถาปนา “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” (มธก.) ขึ้นเมื่อ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ และได้รับแต่งตั้งเป็น ผู้ประศาสน์การ (พ.ศ. ๒๔๗๗ - พ.ศ. ๒๔๙๐) คนแรกและคนเดียวของมหาวิทยาลัย เพื่อสนองเจตนารมณ์ข้อสุดท้ายของหลัก ๖ ประการของ คณะราษฎรที่ต้องการจะให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร ซึ่งในขณะนั้น สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่ มีได้เปิดกว้างเพื่อชนส่วนใหญ่ ดังนั้นมหาวิทยาลัยใหม่ตามแนวความคิดของท่าน จึงเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดกว้างเพื่อราษฎร เป็นตลาดวิชา ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการศึกษาเล่าเรียนเท่าเทียมกัน โดย ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดีฯ กล่าวไว้ในวันสถาปนามหาวิทยาลัยว่า “มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำ บำบัดความกระหายของราษฎร ผู้สมัครแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นในข้อนี้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น” โดยเจตนารมณ์แห่งการสืบสานวิทยาการเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ชาติและราษฎรของประเทศ อุดมการณ์นี้จึงเป็นสิ่งที่ชาวธรรมศาสตร์ยึดมั่นตลอดมา

ในวาระที่ “วันปรีดี พนมยงค์” เวียนมาอีกครั้งหนึ่งในปีนี้ ในฐานะผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผมขอเชิญชวนประชาคมชาวธรรมศาสตร์ร่วมกันระลึกถึงคุณงามความดีของท่านที่ได้สั่งสมไว้ให้แก่ชาวธรรมศาสตร์ และสังคมไทย เพื่อให้คนธรรมศาสตร์รุ่นต่อๆ ไปได้รู้จัก รำลึกถึงและนำเอาคุณความดีของท่านมาเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตสืบไป

(ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้อเขียนจาก ทายาทปรีดี-พูนศุข พนมยงค์

อ.วาณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์

“การที่ทำอะไรไป
ทั้งนี้ก็เพื่อเห็นแก่ชาติ และราษฎรเป็นส่วนมาก
เห็นว่าเกิดมาครั้งเดียว เมื่อมีโอกาสทำได้ก็ควรทำ
ไม่ควรบ่าเพิ่นตนให้เป็นคนหนักโลก”

ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ในจดหมายฉบับวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่เขียนถึงพูนศุข ภรรยาคู่ชีวิต อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ ในจดหมายฉบับเดียวกันนี้ยังได้กล่าวอีกว่า

“การทำทั้งนี้ยิ่งกว่าการบวช เราได้กุศล ผลบุญที่ทำให้ชาติ
ยอมได้สืบทอดไปจนบุตรหลาน ภรรยาที่มีส่วนร่วมอยู่ด้วย
ความจริงมันถึงทุกวันที่หัวหน้าทหารที่นี้ว่า เธอเองคงเศร้าโศก
แต่จะทำอะไรได้เมื่อเราทำการเพื่อชาติ
และในชีวิตของคนอีกหลายร้อยล้าน หากมีโอกาสไม่
ไม่ช้าเมื่อเรียบร้อยแล้ว เราคงอยู่กันเป็นปกติต่อไป
ขอให้คิดถึงชาติและราษฎรให้มากๆ การทั้งหลายจึงได้เริ่มมาแต่ปารีส
เมื่อมุ่งทางนี้อยู่แล้วจะสะละเสียดียศทิ้งเสียอย่างไรได้
การเมืองก็การเมือง การส่วนตัวก็ส่วนตัว”

ในโอกาสครบรอบ ๑๑๒ ปี ชาตกาลปรีดี พนมยงค์ และครบรอบ ๘๐ ปีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๗๕ ทายาทปรีดี-พูนศุข ได้ตกลงมอบ “จดหมายจากปรีดีถึงพูนศุข” ฉบับนี้ รวมทั้งเอกสารสำคัญทรงคุณค่าเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับปรีดี-พูนศุข ให้หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เก็บรักษาไว้ เพื่อให้สาธารณชนและคนรุ่นหลังที่สนใจสามารถศึกษา ค้นคว้าความเป็นปรีดี-พูนศุข อย่างที่เป็นจริงอยู่ และสืบสานปณิธานเพื่อชาติและราษฎรไทย จึงหวังว่าผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีกทั้งสาธารณชนจะช่วยกันดูแลรักษาและอนุรักษ์ให้เป็นสมบัติของชาติไทยตลอดไป

วาณี พนมยงค์
ในนามทายาทปรีดี-พูนศุข พนมยงค์
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

กว่าจะรู้จัก “ปรีดี พนมยงค์”

อ.ชมัยกร แสงกระจ่าง

ข้าพเจ้าเกิดในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่เติบโตในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังนั้นข้าพเจ้าให้ร้ายนายปรีดี พนมยงค์ จึงอยู่ในความรับรู้ของข้าพเจ้าแบบประปราย เมื่อเข้ามาเรียนมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ความรู้ความเข้าใจเรื่องเดิมก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้ามีความสนใจเรื่องอื่น ๆ มากมาย

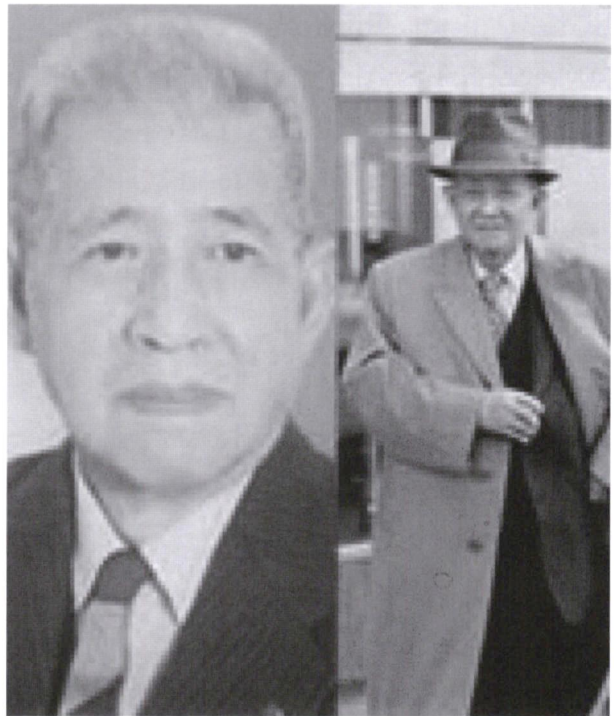
ต่อมาเมื่อข้าพเจ้ามาเขียนหนังสือในนาม โพลิน รุ่งรัตน์ แล้ว และเริ่มจับงานนวนิยาย ในการประชุมครั้งหนึ่ง อาจารย์ท่านหนึ่งได้พูดขึ้นว่า ข้าพเจ้าควรจะเขียนประวัติท่านปรีดี ข้าพเจ้ารีบยกมือไหว้อาจารย์ท่านนั้นพร้อมส่ายหัวดิก ว่า ไม่สามารถ แต่แท้จริงเป็นความกลัวผสมผสานกันด้วย ข้าพเจ้ามาถามตัวเองในภายหลังว่า กลัวอะไร ก็ได้คำตอบมาแบบงง ๆ ว่า กลัวข้อมูล เพราะประเทศของเรา มีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่เลวร้ายมาก ดังนั้น การถูกให้ร้ายจึงดูเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย

จนกระทั่งปี ๒๕๔๘ เมื่อมีการฉลองครบรอบชาติกาล ๑๐๐ ปี “ศรีบูรพา” กุหลาบ สายประดิษฐ์ และข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการจัดงานฯ ด้วย ครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้เขียนสารคดีชีวประวัติ “ศรีบูรพา” ฉบับเยาวชนขึ้นมาเล่มหนึ่ง โดยใช้กลวิธีในการเขียนแบบนวนิยาย ในชื่อว่า “กุหลาบแห่งแผ่นดิน” ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองชัดเจนขึ้น และรู้สึกสะเทือนใจในเรื่องราวของศรีบูรพาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ในปี ๒๕๕๓ ในวาระโอกาสครบรอบชาติกาล ๑๑๐ ปีท่านปรีดี พนมยงค์ เมื่อทายาททาบทามขอให้ข้าพเจ้าเขียนสารคดีชีวประวัติ โดยใช้กลวิธีในการเขียนแบบนวนิยาย ข้าพเจ้าจึงรับปากด้วยความรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง และคราวนี้ก็เกิดความกลัวแบบใหม่ขึ้นมาอีกครั้ง ไม่กลัวข้อมูลที่จะไม่ครบถ้วนแล้ว แต่กลัวกลับว่าจะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร เพราะทั้งชีวิตข้าพเจ้าไม่เคยเห็นท่านปรีดีเลยสักครั้งเดียว ส่วนท่านผู้หญิงก็เคยไปกราบเพียงไม่กี่ครั้งในงานศรีบูรพา และไปร่วมงานศพของท่าน

สิ่งแรกที่ข้าพเจ้าทำ คือ รวบรวมหนังสือที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาไว้ในที่เดียวกัน และเริ่มพูดคุยกับอาจารย์ดุขุฎี ซึ่งเป็นคนช่างเล่า และได้รับรู้เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยแบบที่เราจะไม่รู้มาก่อนหากอ่านจากสารคดีหรือบทความ เช่นว่า ท่านปรีดี ชอบรับประทานอะไร หรือเคยทำขนมอะไร ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวในครอบครัว ทั้งนี้ เพราะข้าพเจ้าประสงค์จะให้ภาพของท่านปรีดีปรากฏต่อสาธารณชนอย่างมีชีวิตเลือดเนื้อเหมือนมนุษย์โดยทั่วไป ไม่ใช่ภาพลวงตาอย่างที่เคยเป็นมา

โชคดีของข้าพเจ้าที่เรื่องราวของท่านปรีดี
เจ้าของประวัติได้เขียนไว้เองส่วนหนึ่งใน ชีวิตประวัติย่อ
ของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งข้าพเจ้าได้ใช้เป็นแกนหลักใน
การวางโครงเรื่อง ส่วนอีกสองเล่มคือ ไม่ขอรับเกียรติยศ
ใดๆทั้งสิ้น ๙๕ ปี ๔ เดือน ๙ วัน ของท่านผู้หญิงพูนศุข
พนมยงค์ กับนวนิยาย พูนศุข พนมยงค์ ใช้สำหรับ
เก็บข้อมูลลงรายละเอียดภาพชีวิต ในขณะที่ชีวิตและ
งาน ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของสุพจน์ ด้านตระกูล ใช้เป็น
ข้อมูลในเรื่องการทำงานและการเมือง และในช่วงท้าย
สุด เมื่อท่านปรีดีถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว ข้าพเจ้าใช้เล่ม
มิตรกำสรวล เนื่องในมรณกรรมของ รัฐบาลบุรุษอาวุโสปรีดี
พนมยงค์ ซึ่งเป็นเหมือนหนังสือประมวลค่าไว้อาลัย
และเล่มปรีดีนิวัต สัจจะคืนเมือง ประมวลข่าวและนานา
ทัศนะ เนื่องในงานอัฐิธาตุ รัฐบาลบุรุษอาวุโส ปรีดี พนม
ยงค์ ๗-๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๙ ส่วนหนังสือเล่มอื่น ๆ
อีกเป็นจำนวนมาก ข้าพเจ้าเลือกใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมา
ประกอบให้มีภาพครบสมบูรณ์ทั้งชีวิตของทั้งสองท่าน

แม้จะมีข้อมูลครบถ้วน แต่เมื่อเขียนโดยใช้
กลวิธีของนวนิยาย ข้าพเจ้าจึงมักต้องปรึกษาทายาท
คือ อาจารย์สุดา พนมยงค์ อาจารย์ดุซงกี พนมยงค์
บุญทัศน์กุล และอาจารย์วาณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์
อยู่เป็นประจำเพื่อขอรายละเอียดในการเขียนแต่ละฉาก ให้มี
ชีวิตชีวา แม้แต่คำเรียกชื่อของท่านปรีดีและท่านผู้หญิง
ซึ่งข้าพเจ้ามั่นใจมากกว่าจะต้องเป็น พี่ กับ น้อง เพราะ
เห็นในจดหมายที่ท่านเขียน แต่ปรากฏว่าผู้เป็นลูกยืนยัน
ว่า ท่านเรียกว่า เธอ กับ ฉันทน์ ยกเว้นเวลาเขียนจดหมาย
ส่วนพี่ศุขปรีดา พนมยงค์ บุตรชายที่ยังมีชีวิตอยู่ในตอน
แรกเริ่ม ข้าพเจ้าก็กราบเรียนท่านและภรรยาคือคุณจิร
วรรณ วรดิลก พนมยงค์ ว่า จะต้องไปสัมภาษณ์ขอราย
ละเอียด แต่กระนั้นก็ไม่ทัน เพราะพี่ศุขปรีดาไม่สบาย
มากและถึงแก่กรรมไปในระหว่างที่ข้าพเจ้ายังเขียนอยู่

ในการตีพิมพ์เผยแพร่ สารคดีชุดนี้ได้รับการตี
พิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารขวัญเรือนเป็นตอน ๆ ระหว่าง
ตีพิมพ์ มีผู้ติดตามอ่านเป็นจำนวนมากและหลายคนเสีย
น้ำตาให้ ส่วนใหญ่ต่างยืนยันว่า ไม่เคยรู้ข้อมูลเรื่อง
ท่านปรีดีแบบนี้มาก่อนเลย ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่ข้อมูล
ที่ถูกต้องได้รับการเผยแพร่ เพราะตามเอกสารหลัก
ฐานแล้ว ข้าพเจ้าเลือกใช้แต่ข้อมูลประเภทที่ได้รับการ
ยืนยันแล้วเท่านั้น

ในระยะแรก ๆ ของการเขียน ข้าพเจ้าจะเปิด
เพลงนวนิยาย ก่อนทุกครั้ง บางครั้งก็ร้องเพลงนี้เอง
เสียงดังลั่นบ้าน บางครั้งก็ร้องให้สะอึกสะอื้นขณะเขียน
หลายครั้งที่ข้าพเจ้าร้องไห้ส่งสารท่านผู้หญิง ส่งสาร
ท่านปรีดี และนี่รู้ทันที่ว่า นี่คือมุมชีวิตอันละเอียดอ่อน
ที่คนอื่นไม่เคยรู้ หรือนึกไม่ถึงว่าจะมีในชีวิตของท่าน
ปรีดี

มีหลายครั้งเหมือนกันที่ข้าพเจ้าตั้งข้อสงสัยว่า ทำไมคนดีๆ ในบ้านเมืองของเราจึงประสบชะตากรรมเลวร้าย ไม่ว่าจะของท่านปรีดี ศรีบูรพา หรืออาจารย์ ป่วย อึ้งภากรณ์ ทุกคนไม่ได้ตายบนแผ่นดินเกิดในวาระสุดท้าย แผ่นดินของเราไม่ได้เป็นแผ่นดินของคนใจร้าย หากตรงกันข้ามระเบิดปลิวไปทั่วเรื่องความมีน้ำใจ และรอยยิ้ม แต่ในความเป็นจริง ผู้คนในแผ่นดินนี้กลับ “ใจร้าย” กว่านั้น และข้อสำคัญโดยไม่รู้ตัวเสียเป็นส่วนใหญ่

ข้าพเจ้าตั้งชื่อเรื่องนี้ว่า “**สันติปรีดี**” เพื่อยืนยันว่า ท่านปรีดีเป็นผู้รักสันติ และไม่เคียดคิดที่จะ “ให้ร้าย” หรือทำให้ประเทศไทย “**ไม่สันติ**” เลยแม้สักครั้งเดียว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของท่านสมควรแก่การเรียนรู้ และใช้เป็นบทเรียนของคนรุ่นหลังในประเทศนี้สืบไป

ข้าพเจ้าจึงได้แต่ตั้งความหวังว่าการเขียน “**สันติปรีดี**” นี้จะเป็นการยืนยันและเผยแพร่ความจริง เพื่อให้ความจริงนั้นเป็นความจริงแท้ มิใช่ความลวงอีกต่อไป

ชมัฏกร แสงกระจ่าง
๑๔ มีนาคม ๒๕๕๕

วิพากษ์แนวคิดเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์ กับ อนาคตเศรษฐกิจการเมืองไทย

ดร. อนุสรณ์ ธรรมใจ

แม้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจและแนวทางการบริหารเศรษฐกิจปรีดีจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อ ๗๐ กว่าปีมาแล้ว แนวคิดและแนวทางหลายอย่างยังคงทันสมัยอยู่

อนาคตเศรษฐกิจไทย จะมีปัญหาเรื่องความสามารถในการแข่งขัน และ ปัญหานี้จะนำมาสู่การย้ายฐานการผลิต เมื่อพวงด้วยสถานการณ์ความไม่แน่นอนและความเสี่ยงทางการเมือง ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงานได้ ประชาชนจึงต้องมีหลักประกันในการมีงานทำและมีคุณภาพชีวิต ชีวิตของชาวบ้านไม่ควรผูกกับความผันผวนทางเศรษฐกิจการเมือง แต่ควรมีหลักประกัน หากยึดตามหลักที่ท่านปรีดีวางไว้ จะมีระบบและกลไกดูแลปัญหาดังกล่าว

ปัญหาเศรษฐกิจสำคัญอีกประการหนึ่งของไทย คือ ปัญหาความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ **“ปรีดี พนมยงค์”** ให้ความสำคัญแก่อำนาจทางการเมือง แต่บางเรื่องไม่ได้สามารถผลักดันให้เกิดขึ้นได้ง่าย อย่างเช่น แนวคิดเรื่องการเก็บภาษีทรัพย์สินและภาษีมรดก จนกระทั่งวันนี้ก็ยังไม่สามารถผ่านกฎหมายมาบังคับใช้ เรื่องยังคงค้างเติ่งอยู่ที่รัฐสภา ผมไม่มีความมั่นใจว่า รัฐบาลชุดปัจจุบันหรือในอนาคตจะสามารถผลักดันในเรื่องดังกล่าวได้โดยง่าย เพราะย่อมมีแรงเสียดทานสูงจากบรรดาผู้เสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะที่นั่งกันอยู่ใน คณะรัฐมนตรี และ รัฐสภา ย่อมไม่ให้ผ่านไปได้โดยง่าย

จากบทความ มโนทัศน์ทางเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม กับ เศรษฐศาสตร์ของชาร์ลส์ จีต

โดย ราชบัณฑิต ดร. วิจิตวงศ์ ณ. ป้อมเพชร ได้เขียนวิเคราะห์ถึงตำราเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางเศรษฐกิจของ **“ปรีดี”** เมื่อศึกษาบทความดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้เราเข้าใจต้นรากความคิดทางเศรษฐกิจและการเมืองของรัฐบุรุษผู้นี้ได้เป็นอย่างดี บทความมีเนื้อหาสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

วิชาเศรษฐศาสตร์ที่ปรีดีได้ศึกษานั้น มีอิทธิพลต่อความคิดของปรีดีในเค้าโครงการเศรษฐกิจมาก ผู้เขียนได้ศึกษาและค้นคว้าถึงหนังสือหรือตำราทางเศรษฐศาสตร์ที่ปรีดีใช้ประกอบการศึกษาในครั้งนั้น และพบว่า มีหนังสือ ๒ เล่ม ที่เป็นหลักสำคัญ และปรีดีคงจะได้ศึกษาหนังสือทั้ง ๒ เล่มนี้ อย่างแน่นอน นั่นคือ หนังสือของศาสตราจารย์ชาร์ล จีต (Professor Charles Gide) เรื่อง คำสอนเศรษฐวิทยา เป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Cours d' Economic politique ซึ่งได้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Gide 's Political Economy ศาสตราจารย์ชาร์ล จีต ผู้เขียนหนังสือนี้เป็นศาสตราจารย์ทางด้านเศรษฐศาสตร์

บทความดังกล่าวของ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตวงศ์ ณ. ป้อมเพชร ยังได้พูดถึง ลัทธิโซลิตาริสม์ และ แนวความคิด ภารตภาพนิยม ที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการบริหารเศรษฐกิจของปรีดี พนมยงค์

ลัทธิโซลิตาริสม์นี้เป็นหลักการซึ่งปรีดีได้เสนอในเค้าโครงการเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ในการประชุมของคณะกรรมการสอบสวนว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ ปรีดีได้กล่าวว่า **“ชาร์ลส์ จีต ได้แสดงว่า การบังคับให้ทำงานนั้นเป็นระเบียบการ**

โซเซียลิสต์ และ ตามหลักวิชาการไม่ใช่เป็นหลักการสำคัญของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่หากเป็นวิถีทางดำเนินการอย่างหนึ่งเท่านั้น ซึ่งคณะนาซีและคณะอื่น ๆ ก็นำเอาไปใช้เหมือนกัน” และตามที่ **ชาร์ลส จีต** ได้แถลงไว้ก็ปรากฏว่า เป็นการเกี่ยวกับวัชกรรม (การแบ่งสรรโภคทรัพย์) มากกว่าประดิษฐกรรม (การบังเกิดโภคทรัพย์) และในเค้าโครงการเศรษฐกิจ ปรีดีก็ได้อ้างถึงคำสอนเศรษฐกิจวิทยาของ **ชาร์ลส จีต** ดังที่กล่าวมาแล้ว

จากการศึกษาเค้าโครงการเศรษฐกิจของปรีดี ผมวิพากษ์สามารถแยกลัทธิหรือแนวความคิดหลักที่มีอิทธิพลต่อท่านปรีดี สำคัญ ๓ ประการคือ

๑. แนวความคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism) ผสมผสานกับเศรษฐกิจแบบชาตินิยม

๒. ลัทธิโซลิดาริสม์ (Solidarism) หรือ ภราดรภาพนิยม

๓. หลักพุทธศาสนาและมนุษยธรรม

จากงานวิจัยของ ศาสตราจารย์ ดร. วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ และจากที่ผมได้ศึกษาแนวคิดสังคมนิยมรวมทั้ง แนวคิดทางเศรษฐกิจของปรีดี ไม่พบว่า ปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ อย่างที่ถูกกล่าวหาในช่วงผลักดันเค้าโครงการเศรษฐกิจสมุดปกเหลือง ความคิดทางเศรษฐกิจอยู่บนรากฐานของการเคารพต่อสิทธิเสรีภาพ และ ยึดถือหลักการประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อหลักของความเสมอภาคและความเป็นธรรม และเรียกเรื่องแนวความคิดนี้ว่า เป็นสังคมนิยมประชาธิปไตย ท่านปรีดีเรียกความคิดเศรษฐกิจการเมืองของท่านว่า “วิทยาศาสตร์สังคมนิยมประชาธิปไตย”

๑. แนวความคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism) ผสมผสานเศรษฐกิจแบบชาตินิยม

แนวคิดการบริหารเศรษฐกิจของปรีดี สะท้อนความคิดแบบชาตินิยม ออกมาอย่างชัดเจน ทั้งการโอนกิจการหลายประเภทที่เป็นของต่างชาติมาเป็นของรัฐรวมทั้ง การต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเสมอภาคในสนธิสัญญาต่างๆ ซึ่ง รัฐบุรุษผู้นี้ ถือว่า เป็นปัญหาทางด้านเอกราชที่สยามยังมีอย่างไม่สมบูรณ์ในหลายเรื่อง ทั้งทางเศรษฐกิจ และการศาล

งานวิจัยของ อาจารย์ ทิพวรรณ เจียมธีรสกุล ซึ่งถือเป็นงานวิจัยชั้นเยี่ยมได้ศึกษาวิเคราะห์ทัศนะทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างละเอียด โดยเฉพาะในช่วงแรกของชีวิตทางการเมือง งานวิจัยชิ้นนี้ภายหลังได้มีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือภายใต้ชื่อว่า “ปฐมทรรศน์ทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์” โดย ทิพวรรณ เจียมธีรสกุล

ผมวิเคราะห์ว่า ปรีดี พนมยงค์ ไม่เห็นด้วยกับพวกเสรีนิยม (Liberal) สุดขีด ปล่อยให้เศรษฐกิจเป็นไปเอง และต่างคนต่างทำ เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาด้วย เช่น ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนแห่งการเศรษฐกิจ การว่างงาน หรือการใช้ประโยชน์แรงงานไม่เต็มที่ ดังที่ปรีดีกล่าวว่า

“น่าเสียใจซึ่งที่ดินของเราอันอุดมอยู่แล้วนี้ ยังมิได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบกิจการเศรษฐกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำตั้งที่เป็นมาแล้ว”

“แรงงานเหล่านี้ยังเปลืองไปโดยใช้เหตุ เพราะเอกชนต่างคนต่างทำ.....ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงานก็ย่อมจะมีไม่ได้” และ

“การที่มีคนไม่มีงานทำเพราะโรงงานได้เปลี่ยนใช้เครื่องจักรนั้น เป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ”

“ประเทศไทยจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน แล้วให้ผู้สนับสนุนลัทธินี้ฟังสำนึกว่า ตนจะนำเอาความระส่ำระสายและความหายนะมาสู่ประเทศ”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปรีดีไม่เห็นด้วยกับระบบ Laissez-faire ที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และได้พิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนี้ โดยอาศัยหลักสังคมนิยม ปรีดีจึงเสนอให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนเอกชน โดยให้มีการรวมปัจจัยการผลิต คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน เป็นของรัฐ และเสนอการจัดระบบเศรษฐกิจของสังคมใหม่

ปรีดีได้เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาใช้ ดังในหมวดที่ ๔ บทที่ ๓ เรื่อง แรงงานที่เสียไป โดยไม่ได้ใช้เครื่องจักรกล ปรีดีได้ชี้ให้เห็นถึงผลเสียของการไม่ใช้เครื่องจักร และเสนอให้รัฐเป็นผู้ประกอบการเพื่อจะสามารถ “ตกลงกับต่างประเทศ” ซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคาถูก และผ่อนส่งเป็นงวด ๆ”

หากเราศึกษาดูในเค้าโครงเศรษฐกิจสมบูรณ์ปกเหลือง หมวดที่ ๕ บทที่ ๓ เรื่อง การจัดหาเงินทุนที่รัฐจำเป็นต้องใช้ในการประกอบการเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบุรุษผู้อาวุฒินี้ได้แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกลและวัตถุที่รัฐบาลทำไม่ได้ กับ เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อใช้จ่ายเป็นค่าแรงจะเห็นได้ว่า มันสมองของคณะราษฎรได้เสนอความคิดที่จะตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองกลุ่มใหม่หลังอภิวัตน์ให้ความสำคัญต่่อนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ ปรีดียังมีความเห็นสอดคล้องกับแซงต์ ซิมอง ที่ว่า ในสังคมใหม่ความแตกต่างระหว่าง

ชนชั้นจะสูญสิ้นไป จะไม่มีฐานันดรศักดิ์ สมณศักดิ์ และนายทุน จะมีบุคคลเพียง ๒ ประเภทเท่านั้น คือ ผู้ที่ทำงานและผู้ที่ไม่ทำงาน”

นโยบายของคณะราษฎรหลังการอภิวัตน์จึงมีการประกาศยกเลิกฐานันดรศักดิ์ ของขุนนางและข้าราชการต่างๆ สิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งในการสถาปนา “ความเสมอภาค” ให้เกิดขึ้นกับประเทศหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เนื้อหา ในเค้าโครงเศรษฐกิจของปรีดี เป็น สิ่งที่สะท้อนความคิดเศรษฐกิจการเมือง ณ เวลาที่ร่าง เมื่อเวลาล่วงเลยไป ความคิดบางอย่างก็มีปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะ โดยที่แกนอุดมการณ์เดิมไม่ได้เปลี่ยนแปลง

ปรีดีได้สรุปไว้ในคำสัมภาษณ์หลายครั้งรวมทั้งในบทความของท่านเองเรียกปรัชญาความคิดที่ท่านยึดถือว่าเป็น สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย (Democratic Scientific Socialism)

ในยุคสมัยปัจจุบันนี้ เต็มไปด้วยแข่งขันทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ทำให้ทุกหน่วยทางเศรษฐกิจต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดภายใต้การแข่งขันไร้พรมแดน การผลิตไร้พรมแดน หรือ บางคนบอกว่า มันคือการชู้ตไร้พรมแดน เป็น จักรวรรดินิยมแบบใหม่ที่ไม่ต้องประกาศสงคราม อนาคตของไทยก็ตกอยู่ภายใต้กระแสครอบงำของโลกาภิวัตน์ทุนนิยมไร้พรมแดน ซึ่งเราจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในเพื่อให้สามารถตอบสนอง เผชิญความท้าทายของโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยโอกาสและความเสี่ยง

รัฐบุรุษท่านนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในชีวิตของประชาชนอย่างยิ่ง ในเค้าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุข

สมบูรณ์ของราษฎร หมวดที่ ๑ ว่าด้วยเงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

เสรีภาพโดยปราศจากโอกาสที่จะใช้ก็คือ การกดขี่ และเมื่อคนโง่หรือปราศจากเครื่องมือหาเลี้ยงชีพแล้ว เขาก็ต้องตกเป็นเหยื่อของผู้ที่รวยกว่าหรือการศึกษาดีกว่าเท่ากับว่าเสรีภาพของเขาหมดไปแล้ว ในกรณีเช่นนี้ การเข้าแทรกแซงของรัฐเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งปรีดีได้กล่าวข้อความในทำนองเดียวกันนี้ ในเค้าโครงการเศรษฐกิจ หมวดที่ ๑๑ บทที่ ๕ เรื่องเสรีภาพ

ระบบเศรษฐกิจแบบปรีดี เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแต่อย่างใด เป็นสังคมนิยมแบบอ่อนๆที่เคารพต่อเสรีภาพในการประกอบการและสามารถคู่ขนานไปได้กับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ยุคใหม่

๒. ภราดรภาพนิยมหรือลัทธิโซลิตารีสม (Solidarism)

ภราดรภาพนิยม หรือ ลัทธิโซลิตารีสม มีรากฐานจากความคิดสังคมนิยมโดยรัฐ ความคิดแบบภราดรภาพในทางการเมือง จะช่วยลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งลงได้ เพราะมองว่าทุกคนล้วนเป็นพี่เป็นน้องกัน ต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ความคิดเรื่องโซลิตารีสม หรือ ภราดรภาพนี้เป็นความคิดที่แพร่หลายในยุโรปในช่วงเวลาก่อนการปฏิวัติ ๒๔๗๕ หลักคิดหลายประการมีความสอดคล้องกับลัทธิสังคมนิยมแต่ไม่ได้ขัดกับลัทธิเสรีนิยมแต่อย่างใด แต่แนวคิดปฏิเสธการแก่งแย่งแข่งขันอย่างไร้ขอบเขตอันนำไปสู่ความไม่สงบสุขในสังคมได้

แนวความคิดเหล่านี้ปรากฏในเค้าโครงการเศรษฐกิจสมุดปกเหลืองของปรีดี ท่านปรีดีได้อธิบายในเรื่องนี้ต่อคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจสมุดปกเหลือง

“ตามหลักของข้าพเจ้าเป็นลัทธิหลายอย่างที่ได้เลือกคัดเอาที่ดีมาปรับปรุงให้สมกับฐานะของประเทศไทย แต่เหตุสำคัญอาศัยหลักโซลิตารีสม ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ คือถือว่ามนุษย์ที่เกิดมาย่อมเป็นเจ้าของกัน (Solidarism) เช่น คนจนนั้นเพราะฝูงชนทำให้จนก็ได้ หรือที่คนรวยเวลานี้ไม่ใช่รวยเพราะแรงงานของตนเลย ฉะนั้น จึงถือว่ามนุษย์ต่างมีหนี้ตามธรรมจรรยาต่อกัน จึงจำต้องร่วมประกันภัยต่อกัน และร่วมในการประกอบการเศรษฐกิจ”

หลักภราดรภาพนี้มีอิทธิพลต่อปรีดีมาก ซึ่งปรีดีได้อาศัยหลักโซลิตารีสมนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการเสนอเค้าโครงการ

เราอาจพิจารณาได้ว่า ภราดรภาพนิยม นั้นสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ กฎนี้แสดงให้เห็นชัดว่าการกระทำของท่านผู้อ่านแต่ละท่านมีผลกระทบทั้งในแง่ดีและแง่ร้ายต่อเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆและในทางกลับกัน ความรับผิดชอบและความเสี่ยงภัยต่อภัยทั้งปวงของเราจึงเพิ่มมากขึ้น หากจะมีคนผู้ตกทุกข์ได้ยาก เราจำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือพวกเขาเหล่านั้น เนื่องจากเราอาจเป็นผู้ก่อเหตุส่วนหนึ่งของความทุกข์ยากของเขาเหล่านั้น ตัวเราเองรวมทั้งญาติๆอาจจะต้องตกเป็นเหยื่อของความทุกข์ยากของผู้อื่น เช่น ความเจ็บป่วยของผู้อื่นอาจมีผลกระทบต่อตัวเรา ความเสื่อมศีลธรรมของผู้อื่นนำมาซึ่งความเสื่อมศีลธรรมของเราด้วย เป็นต้น สรุปสั้นๆตรงประเด็น คือ ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ของระบบการเมืองและเศรษฐกิจที่ตัวเองอาศัยอยู่

พื้นฐานความคิดที่ว่า มนุษยชาติรวมกันเข้าเป็น
ร่างอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งมีบุคคลแต่ละคนเป็นส่วน
ประกอบ การกระทำของแต่ละบุคคลจะมีผลกระทบซึ่ง
กันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ดีหรือการกระทำ
ที่เลว ดังนั้น บุคคลจึงมีหนี้สินต่อกัน เป็นเจ้าหนี้และ
ลูกหนี้ร่วมกัน แนวคิดภราดรภาพนี้อยู่บนพื้นฐานของ
ศีลธรรมมากกว่าการบังคับทางกฎหมาย โดยการเสนอ
เหตุผลที่ว่า

การกระทำแต่ละอย่างของเรา ไม่ว่าจะดีหรือ
เลว ที่มีผลกระทบต่อคนอื่น หรือการกระทำของคนอื่น
ที่มีผลกระทบต่อเรานั้น จะทำให้ความรับผิดชอบของ
เรา หรือภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นกับเราเพิ่มขึ้นมากมาย และ
ถ้ามีความทุกข์ยากเกิดขึ้น เราจะต้องช่วยเหลือ ทั้งนี้
เพราะเราอาจจะเป็นผู้ก่อให้เกิดความทุกข์ยากเหล่านั้น
โดยการกระทำบางอย่างของเรา ซึ่งเป็น “หน้าที่” ของ
เราที่จะต้องช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเหล่านั้น และเพราะ
ว่า เรารู้ตัวเราเองหรือเด็กของเรา วันหนึ่งอาจจะเป็น
เหยื่อ ของความทุกข์ยากเหล่านั้น ซึ่งจะนำความทุกข์
และความเสื่อมศีลธรรมมาสู่เราด้วย ดังนั้น เพื่อ ผล
ประโยชน์ ของเรา โดยการเข้าใจอย่างถูกต้องนี้ ก็คือ
ช่วยเหลือพวกเขา

สังคมก็จะกลายเป็นสมาคมของการประกัน
ซึ่งกันและกัน สำหรับสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีซึ่งแพร่ขยาย
ครอบคลุมเหนือทุก ๆ ชีวิตในสังคม การประกันซึ่งกัน
และกันนี้ อยู่บนพื้นฐานของการให้และการรับข้อมูลที่
ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการทดแทนนี้โดยตรงและการ
ประกันซึ่งกันและกันนี้เป็นพื้นฐานของสังคม

ดังนั้น ลัทธิโซลิดารีสมจึงเสนอให้รัฐเป็นผู้มี
บทบาทในการประกันสังคม และคนทุกคนมีหน้าที่ที่จะ
ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น ลัทธิโซลิดา
ริสมจึงสนับสนุนให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการปฏิรูปสังคม

เป็นผู้ออกกฎหมาย เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรของสังคม
และเป็นผู้มีบทบาทในการประกันสังคม

เมื่อมาพิจารณาสิ่งที่ปรีดีเสนอในเค้าโครงการ
เศรษฐกิจ จะพบหลักการของลัทธิโซลิดารีสมปรากฏ
อยู่ ดังในหมวดที่ ๒ เรื่อง ความไม่เที่ยงแท้แห่งการ
เศรษฐกิจซึ่งปรีดีได้กล่าวว่า

ผู้ที่มีจิตใจเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยความ
เมตตากรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเมื่อเห็นสภาพ
ชานาในชนบทก็ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็
ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ความไม่
เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้ มิใช่จะมีแต่ในหมู่ราษฎร
ที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็ดี ย่อมจะ
ประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม ท่าน
คงพบเห็นว่า คนมั่งมีในสมัยหนึ่งต้องกลับมาเป็นคน
ยากจนอีกในสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตกทอดไปถึงบุตร
ต้องละลายหายสูญ ไม่คงอยู่ตลอดชีวิตของบุตร บุตร
ของผู้มั่งมีกลับตกเป็นผู้ยากจน เช่นนี้ท่านก็คงเห็นแล้ว
ว่า เงินนั้นไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอนจะเป็นการประกันการ
ดำรงชีวิตของท่านได้

ซึ่งเรื่องความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจนี้
สอดคล้องกับหลักจริยธรรมของลัทธิโซลิดารีสม ที่เสนอ
ให้บุคคลแต่ละบุคคลคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

หลักการประกันสังคมโดยอาศัย “กฎหมาย”
และ “รัฐ” นี้ เป็นหลักการของลัทธิโซลิดารีสม ซึ่งปรีดี
ได้อาศัยเป็นหลักสำคัญในเค้าโครงฯ และที่ปรีดีกล่าวว่า
“ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้แก่ราษฎร ใน
ต่างประเทศนับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ” นั้น ปรีดี
คงจะได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสในขณะนั้น ซึ่งได้มี
กฎหมายประกันสังคมในด้านต่างๆ จำนวน
มาก และปรีดีได้กล่าวว่า “เมื่อได้ดำเนินตามความคิด

ของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรทุกคนจะมีงานทำโดยเหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหลายเข้าทำงานเป็นข้าราชการ แม้แต่เด็ก คนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้ ก็อาจได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล และในเค้าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำงานปรีดีได้กล่าวถึงบุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำงาน โดยตนเองและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ได้รับเงินเดือนตลอด คือ ๑. หญิงมีครรภ์ ๒. คนเจ็บป่วย ๓. คนชรา ๔. นักเรียนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอุดมศึกษา ๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ ปรีดีได้อธิบายว่า ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามวิธี Social Assurance บุคคลจำพวกนี้ได้เบี้ยบำนาญ ซึ่งหลักการ Social Assurance ที่ปรีดีกล่าวถึงก็คือหลักการของลัทธิโซลิดาริสต์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเสนอการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามที่ปรากฏในเค้าโครงฯ นั้นปรีดีได้อาศัยลัทธิโซลิดาริสต์เป็นความคิดพื้นฐานที่สำคัญ นอกจากนี้ ลัทธิโซลิดาริสต์ ยังเสนอให้รัฐ ซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมายและเป็นผู้ประกันสังคมนี้ มีหน้าที่จัดการศึกษาอย่างเสรีสำหรับทุกคนชั้นของสังคม ซึ่งทำหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาและกำหนดรายได้ขั้นต่ำนี้ ก็ปรากฏในเค้าโครงการฯ อีกเช่นกัน ดังที่ปรีดีได้กล่าวไว้ในบทที่ ๖ เรื่องการศึกษา

และในหมวดที่ ๕ ของเค้าโครงเศรษฐกิจสรุปปกเหลือง เรื่อง วิธีที่รัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน ปรีดีกล่าวว่า

“หลักสำคัญที่ควรคำนึง ก็คือ รัฐบาลจำต้องดำเนินวิธีละม่อม คือต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคนมั่งมีกับคนจน รัฐบาลจะต้องไม่ประหัตประหารคนมั่งมี” ดังนั้น

“ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืน ก็เชื่อว่า ชาวนา เจ้าของที่ดิน ผู้รับจ้างเอง ทั้งหลายคงจะยินดี

ไม่ใช่น้อย เพราะการที่ตนยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกัน มีแต่จะขาดทุนอย่างเดียว การซื้อที่ดินกลับคืนมานี้เป็นวิธีแตกต่างกับวิธีรับทรัพย์สินของคอมมิวนิสต์”

และในบทที่ ๓ ว่าด้วยการจัดหาเงินทุน ปรีดีกล่าวว่า ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์ในประเทศไทยท่านว่าต้องรับทรัพย์สินของเอกชน การรับทรัพย์สินนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น วิธีจัดหาทุน ก็คือ การเก็บภาษีบางอย่าง เช่น ภาษีมรดก ภาษีรายได้ หรือภาษีทางอ้อม (Indirect tax) ดังที่กล่าวไปแล้ว แนวความคิดทั้ง ๒ นี้ เป็นหลักสำคัญของเค้าโครงฯ แต่ในขณะเดียวกัน เค้าโครงฯ ก็ยังมีลักษณะ “ผสม” ของแนวความคิดอื่นที่จะกล่าวต่อไปอีก นั่นคือ ปรัชญาศาสนาพุทธและมนุษยธรรมนิยม (Humanitarianism)

๓. ปรัชญาศาสนาพุทธและมนุษยธรรมนิยม (Humanitarianism) และ อุดมการณ์ชาตินิยม

เมื่อได้อ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจแล้ว คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปรีดีได้อาศัยปรัชญาศาสนาพุทธเป็นส่วนหนึ่งของเค้าโครงฯ ดังจะเห็นได้จาก การที่ปรีดีได้อาศัยหลัก “ความเป็นอนิจจัง” หรือ “ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน” ทั้งของชีวิตและสังคมตามหลักพุทธศาสนา มาประยุกต์ในการเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจดังในหมวดที่ ๒ เรื่องความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจที่ปรีดีกล่าวว่า

อนาคตย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่า ชีวิตของเรานี้ย่อมชราเจ็บป่วย ก็แหละ เมื่อบุคคลเข้าอยู่สภาพเช่นนั้น จะยังคงมีอาหารรับประทานอีกหรือแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรง ก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้มีใช้จะมีแต่

ในหมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็ดี ย่อมจะประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม ท่านจะรู้แน่หรือว่า สังขารของท่านจะยังคงแข็งแรง ทำงานได้ตลอดชีวิต ถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างใดขึ้น ท่านทำงานไม่ได้ ท่านต้องใช้เงินที่ท่านมีอยู่ เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไปเช่นนั้นแล้ว ท่านจะได้อาหารที่ไหนมารับประทาน เพราะท่านป่วย หรือพิการ ทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่า ถ้าท่านอยู่ในสภาพเช่นนั้น ท่านจะรู้สึกอย่างไร

จะเห็นได้ว่า ปรีดีได้อาศัยหลัก **“ความเป็นอนิจจัง”** ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบ ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเนื่องมาจาก **“สังขาร”** ที่ไม่เที่ยงแท้ และความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจ ที่ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย ล้วนแต่จะต้องประสบกับความไม่แน่นอน ไม่มั่นคงแห่งชีวิต ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ซึ่งหลัก **“พุทธศาสนา”** ดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับหลักการของ **“ลัทธิโซลิดารีสม”** มาก ที่เสนอให้เห็นถึง **“ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนแห่งการดำรงชีวิต”** และเสนอให้ทุกคนในสังคมช่วยเหลือกันและกันซึ่งหลักการทั้งสองนี้ อยู่บนพื้นฐานร่วมกัน คือ มนุษยธรรมนิยม (Humanitarianism) ในแง่ศาสนาพุทธ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการกระทำความดีหรือทำ **“บุญ”** และการที่ปรีดีเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธที่ค่อนข้างเคร่งครัดนี้เองที่มีอิทธิพลต่อปรีดี ทำให้ปรีดีเลือกที่จะยอมรับ **“การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”** ตามแบบ **“พุทธ”** หรือแบบ **“โซลิดารีสม”** มากกว่า **“การต่อสู้ทางชนชั้น”** แบบมาร์กซิสม์ รูปแบบทางเศรษฐกิจที่ปรีดีเสนอ จึงเป็นรูปแบบที่อาศัยการประกันสังคมตามแบบโซลิดารีสม และแม้ว่าจะประกอบด้วย **“สังคมนิยม”** แต่ก็ยังเป็นสังคมนิยมที่ไม่อาศัย **“การบังคับ”** และเป็นสังคมนิยมที่ **“เคารพเสรีภาพและกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล”** ทั้งเป็นสังคมนิยมที่ประนีประนอมระหว่างคนมั่งมีกับคนยากจน เพื่อหลีกเลี่ยง **“สงครามชนชั้น”** ดังที่ปรีดี

กล่าวว่า

“ผู้ทำนายว่า การต่อสู้ระหว่างคนต่างชั้นจะต้องเกิดขึ้นเมื่อมีความปั่นป่วนมากขึ้น คือ มีความยากจนขั้นแค่นั้น เราจะป้องกันเสียในขั้นต้น”

ความเป็นชาวพุทธที่แท้จริง โดยศึกษาหลักธรรมคำสอนอย่างจริงจังนี้ ทำให้ **“ปรีดี”** ไม่เคยหวั่นไหวกับชะตากรรมของชีวิตอันผันผวนจากการต่อสู้ทางการเมืองเลย ชีวิตจะขึ้นสู่จุดสูงสุดหรือตกต่ำอย่างไร ปรีดียังคงยึดมั่นในอุดมการณ์เช่นเดิม

“สังคมนิยม” ของปรีดี จึงมีความผสมผสานของเสรีนิยมและหลักธรรมศาสนาพุทธอยู่ จึงมีลักษณะประนีประนอมและไม่รุนแรง แต่หากมองจากทัศนะของผู้คนในระบอบเก่าหรืออภิสิทธิ์ชนทั้งหลายในปี ๒๔๗๕ จะเป็นสิ่งที่รุนแรง และ **“พลิกแผ่นดิน”** แต่เมื่อพิจารณาจากทัศนะสังคมนิยมแบบมาร์กซิสม์แล้ว สังคมนิยมที่ประนีประนอมดังกล่าวตามทัศนะของปรีดี ค่อนข้างจะเป็น **“สังคมนิยมยูโทเปีย”** ซึ่งยากที่จะประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ หลักการของลัทธิโซลิดารีสมซึ่งปรีดีได้เลือกรับมานั้นก็มีลักษณะที่อยู่กลางระหว่างเสรีนิยม (Liberalism) กับสังคมนิยม ซึ่งได้รับการวิจารณ์จากพวกสังคมนิยมว่า ข้อเสนอให้ปรองดองระหว่างนายจ้างกับกรรมกรและระหว่างคนรวยกับคนจนตามแบบโซลิดารีสมนี้ เป็นอันตรายต่อสังคมนิยม และเป็นการปฏิเสธหลักการของสงครามชนชั้น แต่อย่างไรก็ตาม ลัทธิโซลิดารีสมดูจะเหมาะสมและสอดคล้องกับปรัชญาศาสนาพุทธมากกว่ามาร์กซิสม์หรือคอมมิวนิสต์ แม้ว่าลัทธิโซลิดารีสมจะปฏิเสธว่าหลักการของโซลิดารีสมไม่ใช่หลักการของศาสนาพุทธก็ตาม

จะเห็นได้ว่า ปรีดีได้อาศัย **“สังคมนิยมประชาธิปไตย”** ตามความเชื่อของศาสนาพุทธมาเป็นเป้าหมายของการทำงานทางการเมือง และ สำหรับรัฐบุรุษผู้ปฏิวัติท่านนี้ **“อาริยะสมัย”** สามารถจะพบได้ในโลกนี้และในเวลาอันใกล้ นี้ โดยการที่ได้ดำเนินการปฏิบัติอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ตามเค้าโครงการเศรษฐกิจ ปรีดีไม่ได้อาศัยหลักการแบบมาร์กซิสต์ที่เสนอว่า **“สังคมนิยมวิวัต”** หรือ **“สังคมนิยมที่ปราศจากชนชั้น”** เป็นเป้าหมายของการปฏิวัติสังคมนิยม

ข้อกล่าวหาว่า **“ปรีดี”** เป็น **“คอมมิวนิสต์”** จึงเป็นข้อกล่าวหาเลื่อนลอย และ มุ่งทำลาย **“ปรีดี”** เนื่องจาก อภิสัทธินบางกลุ่มคงเห็นว่า หากปล่อยให้ **“ปรีดี”** มีอำนาจทางการเมืองมากขึ้นพวกตัวเองอาจสูญเสียผลประโยชน์จำนวนมาก

สำหรับรัฐบุรุษผู้ปฏิวัติท่านนี้ เป้าหมายของการปฏิวัติสังคมนิยมและเศรษฐกิจ คือ การบรรลุ **“สังคมนิยมประชาธิปไตย”** ซึ่งแม้ว่า **“สังคมนิยมประชาธิปไตย”** ที่ปรีดีกล่าวถึง จะมีความหมายเป็นทำนองการเปรียบเทียบ แต่ก็แสดงให้เห็นว่า **“ปรัชญาศาสนาพุทธ”** ได้มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในเค้าโครงการเศรษฐกิจของปรีดี หาก เค้าโครงการเศรษฐกิจ ไม่มีแรงต้าน และสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ เศรษฐกิจก็เริ่มมีแผนพัฒนาอย่างชัดเจนตั้งแต่เวลาดังกล่าว ไม่ต้องรอคอยต่อมารออีก ๒๕ ปี จึงเริ่มมีแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการเติบโตที่อยู่บนรากฐานของการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติ กำลังสร้างปัญหาต่อชีวิตของมนุษยชาติและสันคลอนต่อระบบการผลิตแบบทุนนิยม สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย (Democratic Scientific Socialism) ของปรีดีน่าจะได้รับการพิจารณาเพื่อนำมาปรับใช้กับเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก เพื่อรับมือกับปัญหาวิกฤตการณ์ทุนนิยมโลก เพื่ออนาคตเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่พึงปรารถนา ครับ

อนุสรณ์ ธรรมใจ

Anusorn4reform@gmail.com

Facebook/AnusornTamajai

สวัสดีด้วยความเคารพอย่างยิ่ง แต่ประชาชนชาวไทยผู้รักชาติ รักประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรมทั้งหลาย

ด้วยคุณเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ ประธานคณะกรรมการงาน “*กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย*” ได้แจ้งมายังผมว่า เนื่องด้วยวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕ เป็นวันครบรอบ ๕๐ ปี แห่งประชาธิปไตยในประเทศไทย องค์การเอกชนและกลุ่มบุคคลต่างๆ ในประเทศจึงได้ร่วมกันกำหนดที่จะจัดให้มีงาน “*กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย*” ขึ้น ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๔-๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ที่ได้อุทิศตนเพื่อเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย
 ๒. สะท้อนปัญหาการพัฒนาการระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย
 ๓. เผยแพร่หลักการประชาธิปไตยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 ๔. เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการระบอบประชาธิปไตย ของรัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 ๕. สร้างความสมานฉันท์ในบรรดากลุ่มประชาธิปไตย
- ประชาธิปไตยของรัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
๕. สร้างความสมานฉันท์ในบรรดากลุ่มประชาธิปไตย

ผมขอขอบคุณท่านประธานกับกรรมการ
อำนวยการ และองค์การเอกชนกับบุคคลต่างๆ ใน
การที่ท่านทั้งหลายได้ระลึกถึงผู้อุทิศตนเพื่อเสริม
สร้างประชาธิปไตย และในการที่ท่านทั้งหลายมี
ความปรารถนาดีที่จะดำเนินการต่อไปเพื่อให้ชาติไทย
บรรลุถึงซึ่งประชาธิปไตยสมบูรณ์ตามแนวทางแห่ง
วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

อนึ่ง ท่านประธานฯ แจ้งว่า คณะกรรมการฯ
เห็นว่าผมเป็นผู้มีส่วนในการสถาปนาการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย จึงใคร่จะได้
สุนทรพจน์ของผมเพื่อแสดงให้เห็นปรากฏแก่ประชาชน
ชาวไทยในช่วงเวลาเปิดงานนั้น ผมยินดีสนองความ
ปรารถนาของท่านทั้งหลาย

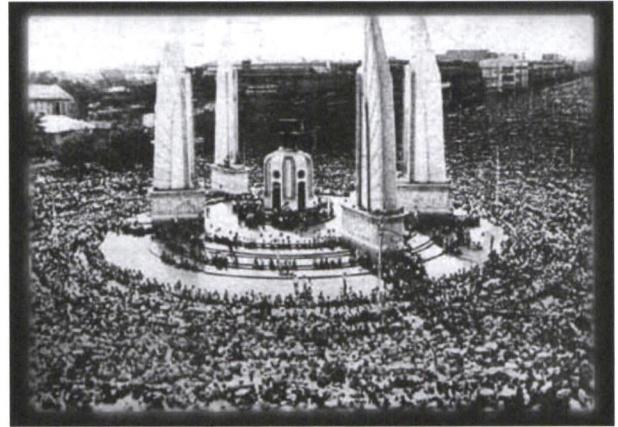
ส่วนเรื่องที่ผมกล่าวในสุนทรพจน์นั้น ผม
คำนึงว่านอกจากท่านทั้งหลายและประชาชนชาวไทยผู้
รักชาติ รักประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรมเห็นว่าคณะ
ราษฎรได้อุทิศตนรับใช้ชาติเพื่อสร้างประชาธิปไตยแล้ว
ยังมีบุคคลจำนวนหนึ่งที่ตั้งตนเป็นปรปักษ์ได้ดำเนิน
การโดยตนเองบ้าง และโดยใช้ลูกสมุนบ้าง ใสร้าย
คณะราษฎรด้วยประการต่างๆ ที่ตรงกันข้ามกับ
วัตถุประสงค์ของท่านทั้งหลาย และยังขบวนการที่ท่าน
ทั้งหลายริเริ่มงาน “*กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย*” ได้
พัฒนาขยายกว้างขึ้นแล้ว ฝ่ายตั้งตนเป็นปรปักษ์ต่อ

คณะราษฎรก็ได้ทำการใส่ร้ายคณะราษฎรยิ่งขึ้น และถึงขีดสุดเมื่อไม่นานมานี้ โดยมีผู้เขียนบทความเผยแพร่ที่ใช้หัวเรื่องว่า “เผด็จการยุคแรก” กล่าวเบิกเรื่องมีความดังต่อไปนี้

“เผด็จการยุคแรกพุกตัวขึ้นในระบอบประชาธิปไตย “คณะราษฎร” ได้สถาปนามันขึ้นมาเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ “ผู้เผด็จการ” คนแรกก็ไม่ใช่ใครที่โหด บุคคลสำคัญใน “คณะราษฎร” นั้นเอง หลังจากที่ถูกถอด “เงา” ของเขาจากชัยชนะในการปราบ “ขบถบวรเดช” เดือนตุลาคม ๒๔๗๖ ให้เด่นชัดขึ้นมาทีละน้อย ชั่วโมงไม่ถึง ๗ ปี เขาก็ได้ครองอำนาจ “เผด็จการ” เต็มตัว ผู้คนหวาดหวั่นกลัวกันทั้งแผ่นดิน”

“ต่อคำถามที่ว่าเหตุใด “คณะราษฎร” จึงด่วนทำลายอุดมการณ์ประชาธิปไตยเร็วนัก คนร่วมสมัยกับ “คณะราษฎร” คงให้คำตอบไม่ได้ชัดเจน โดยเฉพาะสมาชิกของ “คณะราษฎร” เอง เพราะภาวการณ์ภายนอกและสถานการณ์ภายใน “คณะราษฎร” ได้เอื้ออำนวยจนทุกคนเห็นเป็นความจำเป็นที่จะมอบอำนาจที่ได้มาให้รวมศูนย์อยู่ที่หลวงพิบูลสงครามแต่ผู้เดียว...”

บทความดังกล่าวเป็นการใส่ร้ายสมาชิกคณะราษฎรทุกคนเพื่อให้เสียชื่อเสียงและถูกดูหมิ่นเกลียดชัง แต่อันที่จริงนั้นสมาชิกคณะราษฎรมากมายหลายคนได้อุทิศตนต่อสู้จอมพลพิบูลสงครามในกรณีที่ท่านผู้นี้ปฏิบัติผิดหลักประชาธิปไตย อันเป็นผลให้ท่านต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และอีกหลายกรณีที่คุณต่อต้านท่านผู้นั้นต้องถูกจองจำ หรือต้องลี้ภัยอยู่ในต่างประเทศ สมาชิกที่เสียหายหรือหายาก จึงมีสิทธิขอให้ศาลยุติธรรมพิจารณาผู้ใส่ร้ายนั้นได้ บทความดังกล่าวข้างบนนั้นจึงขัดต่อวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการฯ

ฉะนั้น เพื่อให้เรื่องในสุนทรพจน์ของผมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการฯ ผมจึงขอเสนอเรื่อง “คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน” ผมขอเรียนว่า เพื่อทุนแรงออกเสียงของผมที่ซบแล้ว ผมจึงขอให้ประธานสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเป็นผู้อ่านข้อเขียนของผมต่อไปนี้ ส่วนข้อสรุปท้ายนั้นผมจะกล่าวเอง

๑. ชื่อของคณะราษฎร

๑.๑ สถานการณ์ก่อตั้งคณะกรรมการเมืองในสมัยสมบูรณาฯ

ในบรรดาเหตุหลายประการ ซึ่งเกจิอาจารย์ที่ตั้งตนเป็นปรปักษ์ต่อคณะราษฎรได้เสาะหาเอามาโจมตีคณะราษฎรนั้น ก็มีประการหนึ่งที่ท่านกับพวกได้สั่งสอนสาธุศิษย์ว่า ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายนฯ เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” โดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วย อันเป็นการจงใจให้สาธุศิษย์ไม่ยอมรับรู้การมีอยู่ของคณะราษฎรตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ผมจึงขอให้ท่านที่ยังมีชีวิตอยู่และจำความสมัยสมบูรณาฯ โปรดระลึก และท่านที่เกิดภายหลังสมัยนั้นโปรดศึกษาถึงสถานการณ์ก่อตั้งคณะกรรมการเมืองสมัยสมบูรณาฯ และเกี่ยวกับวิชาการแท้จริงดังต่อไปนี้

(๑) ในสมัยสมบูรณาฯ นั้น บุคคลไม่มีสิทธิร่วมกันก่อตั้งคณะกรรมการเมือง ฉะนั้น การก่อตั้งคณะกรรมการเมืองจึงต้องดำเนินการลับ และยังเป็นคณะกรรมการเมืองที่มีวัตถุประสงค์ล้มระบบสมบูรณาฯ แล้ว ก็ยังต้องก่อตั้งคณะเป็นการลับมาก ไม่อาจประกาศป่าวร้องให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนมากเข้ามาร่วมในคณะกรรมการเมืองได้ ฉะนั้น จะนำเอาตัวอย่างของ “คณะเก๊กเหม็ง” ภายใต้การนำของซุนยัตเซ็นมาใช้แก่คณะกรรมการเมืองไทยในระบบสมบูรณาฯ ไม่ได้ เพราะคณะเก๊กเหม็งอาศัยเขตสัมปทานที่รัฐบาลจีนให้แก่ต่างประเทศนั้น ป่าวร้องให้ชาวจีนจำนวนมากเข้ามาร่วม

(๒) ผู้เริ่มก่อตั้งคณะราษฎร ๗ คน ที่ปารีส นั้น เป็นราษฎรไทยสมบูรณณ์ ต่อมาได้ดำเนินการกลับตามสภาพที่เหมาะสมสมัยนั้นร่วมกับราษฎรไทยอีกกว่าหนึ่งร้อยคนเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรเป็นประเภท ดี ๑. ซึ่งเป็นกองหน้า แล้วมีราษฎรประเภท ดี ๒., ดี ๓., อีกมากมายที่สนับสนุนและสมทบกับกองหน้า ทั้งนี้แสดงชัดเจนว่าราษฎรไทยจำนวนพอสมควรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายนนั้น รู้เห็นด้วย ฉะนั้น จึงต่างกับผู้ที่ต้องดำเนินการตามยุทธศาสตร์จีนซึ่งต้องการใช้วิธีชนบทล้อมเมือง จึงต้องการให้มีพลเมืองจำนวนมาก คนรู้เห็นด้วย ซึ่งจะต้องทำการรบกับรัฐบาลให้ถึงแก่ล้มตายจำนวนมากๆ

(๓) ขอให้นักวิชาการที่มีใจเป็นธรรมตรวจค้นว่ามีตำรารัฐศาสตร์ของประเทศใดบ้างที่สอนว่า ถ้าจะตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมืองที่แปลชื่อภาษาไทยว่า “ราษฎร” หรือ “ประชาชน” ไชร์ ก็จะต้องเสนอให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนเท่าใดรู้เห็นด้วยก่อน

ถ้าสมมติว่านักวิชาการผู้ใดยืนยันว่ามีตำรารัฐศาสตร์เช่นนั้น ก็ขอได้โปรดวินิจฉัยด้วยว่าในสมัยที่บางรัฐบาลไทยได้อนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองได้นั้น มีคนตั้งพรรคชื่อว่า “พรรคราษฎร”, “พรรคประชาชน” และ “พรรคสหประชาไทย” (จอมพลถนอมฯ เป็น

หัวหน้า) แต่มีดอกเตอร์ หรือนักวิชาการใดบ้างที่ทักท้วงว่าพรรคเหล่านั้นเรียกตนเองตามชื่อดังกล่าวโดยราษฎร, หรือประชาชน, หรือประชาไทย มีรู้เห็นด้วย ?

๑.๒ การรับรองชื่อคณะราษฎรโดยผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระมหากษัตริย์ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ประมุขของปวงราษฎรไทย รับรองชื่อของคณะราษฎร ตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

เอกสารหลักฐานแท้จริงของทางราชการแสดงชัดแจ้งว่า เมื่อคณะราษฎรได้แสดงตนเปิดเผยแก่ราษฎรในเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ซึ่งเป็นประมุขของปวงราษฎรไทยได้ทรงรับรองชื่อของคณะราษฎรดังต่อไปนี้

(๑) ก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เสด็จไปประทับที่ภูธร์ร้อน ณ หัวหิน พระองค์จึงทรงแต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรกรมพระนครสวรรค์ฯ ดำรงตำแหน่ง “ผู้สำเร็จราชการพระนคร” มีพระราชอำนาจแทนพระมหากษัตริย์ ครั้นถึงเวลาเช้าของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร กรมพระนครสวรรค์ฯ ไปประทับ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ครั้นแล้วสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้นทรงมีคำประกาศซึ่งแสดงถึงการรับรองคณะราษฎรรวมอยู่ด้วยกัน ดังต่อไปนี้

คำประกาศของผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร

ด้วยตามที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ โดยมีความประสงค์ข้อใหญ่ที่จะให้ประเทศสยามมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้าขอให้ทหาร ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลาย

ช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้เสียเลือดเนื้อคนไทย
ด้วยกันโดยไม่จำเป็น

(ลงพระนาม) บริพัตร

(๒) เวลา ๑๖.๐๐ น. ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระยาพลพลพยุหเสนา ผู้รักษาพระนครฝ่าย ทหารได้เชิญคณะเสนาบดี และปลัดทูลฉลองกระทรวง ต่างๆ ไปประชุมร่วมกับคณะราษฎร ณ พระที่นั่ง อนันตสมาคม เพื่อพิจารณาทำข้อตกลงกับคณะราษฎร ในระเบียบการที่กระทรวงพึงปฏิบัติ ซึ่งได้ตกลงกันดัง ต่อไปนี้

ข้อตกลงในระเบียบการที่กระทรวงพึงปฏิบัติ

พระที่นั่งอนันตสมาคม
วันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

วันนี้ เวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา คณะเสนาบดี และปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างๆ ได้ตกลงกับคณะ ราษฎรด้วยวิธีปฏิบัติราชการว่า

๑. ถ้าราชการปกติอันเป็นระเบียบแบบแผน การณ์ และเคยปฏิบัติมาแล้ว ก็ให้ปฏิบัติไปตามเคย
๒. ถ้าเป็นราชการที่เคยนำความขึ้นกราบ บังคมทูล ก็ให้นำเสนอผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารจงทุก เรื่อง
๓. ถ้ามีเหตุขัดข้องหรือสงสัย ก็ขอให้นำข้อ นั้นๆ มาหารือต่อผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้
๔. ให้ทุกกระทรวงบอกไปยังกรมขึ้นของ กระทรวงนั้นให้ทราบทั่วกันว่า เวลานี้ผู้รักษาพระนคร ฝ่ายทหารได้เป็นผู้ใช้ “อำนาจการปกครองชั่วคราว” ส่วนกิจการในหน้าที่ให้คงปฏิบัติราชการไปตามเคย อย่าให้มีการตื่นเต้น

- (ลงพระนาม) ศุภโยค (พระองค์เจ้า)
ธานี (พระองค์เจ้า)
(ลงนาม) พิชัยญาติ (เจ้าพระยา)
ศรีธรรมมาธิเบศ (เจ้าพระยา)
ราชินิกุล (พระยา)
(ลงนาม) วิมาวาทิตย์ (หม่อมเจ้า)
(ลงนาม) มโหสถศรีพิพัฒน์ (พระยา)
วิทยาปริชามาตย์ (พระยา)
ประเสริฐสงคราม (พระยา)

(๓) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เสด็จจาก หัวหินกลับกรุงเทพฯ โดยขบวนรถไฟพิเศษเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน เวลา ๑๙.๔๕ น. เสด็จลงที่สถานี รถไฟจิตรลดาเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน เวลา ๐.๓๗ น. แล้วเสด็จไปประทับที่วังสุโขทัย โปรดเกล้าฯ ให้คณะ ราษฎรเข้าเฝ้าที่วังสุโขทัยเวลา ๑๑.๐๐ น. ของวันที่ ๒๖ มิถุนายน นั้น

ผู้แทนคณะราษฎรได้ไปเข้าเฝ้าตามพระกระแส รับสั่ง และนำร่างพระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราว เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอพระมหากรุณาทรงลงพระ ปรมาภิไธยพระราชทาน

ขณะนั้นยังมีผู้มีธรรมานุญการปกครองแผ่นดิน หรือรัฐธรรมนูญที่จำกัดพระราชอำนาจ พระบาท สมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงยังทรงมีพระราชอำนาจที่ จะกระทำการใดๆ แทนปวงชนชาวสยามได้อย่าง สมบูรณ์ โดยไม่ต้องมีบุคคลที่ได้รับอำนาจให้เป็น ตัวแทนของปวงชนชาวสยามเป็นผู้ลงนามรับสนอง พระบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณลงพระปรมาภิไธยในพระ ราชกำหนดนั้น ซึ่งมีข้อความแสดงถึงการทรงรับรอง ให้คณะราษฎรมีฐานะถูกต้องตามกฎหมายด้วย ดังมี ความต่อไปนี้

พระราชกำหนดนิรโทษกรรม
ในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน
พุทธศักราช ๒๔๗๕

การที่คณะราษฎรคณะหนึ่งซึ่งมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะแก้ไขจัดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป แล้วจะพากันจรโลงสยามรัฐและชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรมั่นคงเท่าเทียมกับชาติและประเทศอื่นต่อไป จึงพากันยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดินขึ้นเป็นข้อใหญ่ แล้วร้องขอไปยังเราเพื่อให้เรายังคงดำรงเป็นกษัตริย์แห่งสยามรัฐต่อไปภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ทั้งนี้ แม้ว่าการจะได้เป็นไปโดยขัดกับความพอพระทัยของพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ และขัดใจสมาชิกในรัฐบาลเดิมบางคนก็ดี ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องเป็นไปเช่นนั้นในทุกประเทศ ไม่ว่าจะเจริญรุ่งเรืองแล้วเท่าไรๆ ก็ไม่อาจจะก้าวล่วงการนี้เสียได้ถึงกระนั้นก็พึงปรากฏเป็นประวัติศาสตร์ครั้งแรกของโลกที่การได้เป็นไปโดยราบรื่นปกติมิได้รุนแรง

และแม้ว่าจะได้อัญเชิญพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบางคนมาประทับและไว้ในพระที่นั่งอนันตสมาคม ก็เพียงเพื่อประกันภัยของคณะและเพื่อให้การดำเนินลุล่วงไปได้เท่านั้น หาได้กระทำการประทุษร้ายหรือหยาบหยามอย่างใดๆ และไม่มุ่งหมายจะกระทำเช่นนั้นด้วย ได้แต่บำรุงไว้ด้วยดีสมควรแก่พระเกียรติยศทุกประการ

อันที่จริงการปกครองด้วยวิธีมีพระธรรมนูญการปกครองนี้ เราก็ได้ดำริอยู่ก่อนแล้ว ที่คณะราษฎรคณะนี้กระทำให้มาเป็นการถูกต้องตามนิยมของเราอยู่ด้วย และด้วยเจตนาดีต่อประเทศชาติอาณาประชาราษฎร์ จะหาทางกระทำหรือแต่เพียงเจตนาชั่วร้ายแม้แต่น้อยก็มิได้

เหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกำหนดนี้ให้เรียกว่า “พระราชกำหนดนิรโทษกรรม ในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชกำหนดนี้ ตั้งแต่ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเป็นต้นไป

มาตรา ๓ บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นเหล่านั้น ไม่ว่าของบุคคลใดๆ ในคณะราษฎรนี้ หากว่าจะเป็นการละเมิดบทกฎหมายใดๆ ก็ดี ห้ามมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดกฎหมายเลย

ประกาศมา
ณ วันที่ ๒๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕
“(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ป.ร.”

๑.๓ แม้ว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ ผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครแทนองค์พระมหากษัตริย์ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงรับรองคณะราษฎรซึ่งถือได้ว่าได้ทรงกระทำแทนราษฎรแล้วก็ดี แต่ราษฎรไทยจำนวนมากก็ได้รับรองคณะราษฎรโดยตรงด้วย

เมื่อคณะราษฎรได้แสดงตนเปิดเผยต่อราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ราษฎรที่ทราบเรื่องเป็นจำนวนมากนั้นก็ได้อบรมรับเห็นดีเห็นชอบในการปฏิบัติของคณะราษฎร จะมียกเว้นก็เพียงคนจำนวนน้อยที่นิยมชมชอบระบบสมบูรณาญา องค์พระมหากษัตริย์ หรือ “ผู้เกินกว่าราชา” (Ultra Royalists)

ฝ่ายคณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎร ได้ขออาราธนาคณะสงฆ์ซึ่งราษฎรไทยส่วนมากนับถือนั้น ได้โปรดส่งวัดทุกวัดในราชอาณาจักรช่วยชี้แจงแก่ทายกทายิกาถึงการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ซึ่งทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานระบบการปกครองแผ่นดินประชาธิปไตยตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งคณะราษฎรได้ขอพระราชทานในนามของราษฎร และต่อมาเมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัฐธรรมนูญถาวรฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แทนฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน นั้นแล้ว คณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎรก็ได้ขออาราธนาคณะสงฆ์โปรดส่งวัดทุกวัดให้ชี้แจงแก่ทายกทายิกาดังกล่าวแล้ว อนึ่ง กระทรวงธรรมการได้ขอให้หัวหน้ามุสลิมชี้แจงแก่มุสลิมไทย และหัวหน้าคริสตศาสนาชี้แจงแก่คริสตศาสนิกไทยทั่วราชอาณาจักรเช่นเดียวกัน กระทรวงธรรมการก็ได้รายงานยืนยันถึงการที่ทายกทายิกาและมุสลิมไทย รวมทั้งคริสตศาสนิกไทยได้อนุมัติเห็นชอบในการที่คณะราษฎรได้ปฏิบัติไปนั้น พร้อมทั้งสนับสนุนที่จะให้คณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎรปฏิบัติให้สำเร็จตามหลัก ๖ ประการ ของคณะราษฎร กระทรวงธรรมการได้ยืนยันด้วยว่าโรงเรียนทั่วราชอาณาจักรสมัยนั้น ได้สอนให้นักเรียนเข้าใจระบบปกครองประชาธิปไตย และหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ส่วนกระทรวงมหาดไทยก็ได้ยืนยันว่าเจ้าหน้าที่ปกครองได้ปฏิบัติการให้เจ้าหน้าที่ชั้นจังหวัด, อำเภอ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ประชุมชี้แจงให้ราษฎรได้ทราบและเข้าใจการปกครองที่พระมหากษัตริย์พระราชทานโดยคำร้องขอของคณะราษฎร และหลัก ๖ ประการ ของคณะราษฎร ผลปรากฏว่าราษฎรจำนวนส่วนข้างมากที่สุด (ยกเว้นบุคคลจำนวนน้อยดังกล่าวแล้ว) ได้เห็นชอบด้วยกับการที่คณะราษฎรได้ทำไปเพื่อราษฎร

อนึ่ง ในระหว่าง ๑๓ ปี เศษที่คณะราษฎรรับผิดชอบในการบริหารแผ่นดินและในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน คณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎรได้จัดให้มีงานฉลองรัฐธรรมนูญเป็นประจำปี (ยกเว้นบางปีในระหว่างสงครามและบางกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน) ทั้งในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดต่างๆ จังหวัด ซึ่งแสดงให้เห็นราษฎรทราบถึงการปฏิบัติของรัฐบาลของคณะราษฎรที่ได้ทำไปตามระบบประชาธิปไตย และตามหลัก ๖ ประการ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทักท้วงว่าคณะราษฎรตั้งคณะราษฎรขึ้น โดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วย

๑.๔ เหตุที่เรียกชื่อคณะของผู้ก่อการฯ ว่า “คณะราษฎร”

ก่อนที่ผู้คิดก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ หลายคนหลายกลุ่มจะได้รวมเป็นคณะเดียวกันนั้น แต่ละกลุ่มก็มีชื่อเสียงของตนเองบ้าง และยังไม่มีการปกครองได้รวมเป็นคณะเดียวกันแล้ว ก็ได้ใช้ชื่อคณะเดียวกันว่า “คณะราษฎร” ตามที่ผมได้เสนอในที่ประชุมก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุงปารีส เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ (ค.ศ. ๑๙๒๗) ต่อจากนั้น มาผู้ที่เข้าร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่อยู่ในต่างประเทศและที่อยู่ในประเทศไทยก็ใช้ชื่อคณะว่า “คณะราษฎร” ดังที่ปรากฏตามคำแถลงการของคณะราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ประมุขของปวงราษฎรไทยและราษฎรไทยได้รับรองชื่อของคณะราษฎรดังกล่าวมาแล้วในข้อ ๑.๑ , ๑.๒ และ ๑.๓ ส่วนผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ที่เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรก็ได้ปฏิญาณตนในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ว่าจะชื่อสัตย์ต่อ

คณะราษฎร และจะช่วยรักษาหลัก ๖ ประการ ของ คณะราษฎรไว้ให้มั่นคง อนึ่ง คณะรัฐมนตรีตั้งแต่ชุด แรกและต่อๆ มาอีกหลายชุดนั้น ก็ได้แถลงยืนยันต่อ สภาผู้แทนราษฎรที่ถือเอาหลัก ๖ ประการ ของคณะ ราษฎรเป็นนโยบายของรัฐบาลนั้นๆ ด้วย (ท่านผู้สนใจ อาจศึกษาจากเอกสารหลักฐานของทางราชการได้)

เหตุที่ผมใช้ชื่อ “คณะราษฎร” นั่นคือ

๑.๔.๑ ความเป็นมาของศัพท์ไทย “คณะ” และ “พรรค”

การร่วมกันทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งสมัยนั้น เรียกว่า การปกครองที่พระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย นั้น ผู้ร่วมคิดกระทำการก็ต้องจัดตั้งองค์การ หรือ สมาคมการเมืองที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Political Party” หรือที่เรียกโดยย่อว่า “Party”

๑. เมื่อก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ปทานุกรม ของกระทรวงธรรมการก็ดี และทางราชการก็ดี ยังมีได้ ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อเรียกองค์การหรือพรรคการเมือง หากทางราชการทหารเรือได้ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อ หมายถึงเหล่าต่างๆ ของทหารเรือซึ่งแยกเป็น ๓ เหล่า ใหญ่ คือ

(๑) “พรรคกลิน” หมายถึงเหล่าทหารเรือที่ เป็นช่างกลประจำท้องเรือ

(๒) “พรรคนาวิกโยธิน” หมายถึงเหล่าทหาร เรือที่ประจำการพลรบฝ่ายบก

(๓) “พรรคนาวิน” หมายถึงเหล่าทหารเรือที่ ประจำการพลรบ

สมัยนั้นนักวิชาการใช้คำไทยว่า “คณะ” แปล คำอังกฤษ “Party” ที่ย่นย่อมาจากคำเดิม “Political

Party” เช่นแปลคำว่า “Conservative Party” ว่า “คณะคอนเซอร์เวทิฟ” แปลคำ “Socialist Party” ว่า “คณะโซเซียลิสต์” และแปลคำ “Chinese Nationalist Party” หรือคำจีน “กั๋วหมิ่นตั่ง” เป็นภาษาไทยว่า “คณะชาติจีน” หรือ “จีนคณะชาติ” ซึ่งนิยมเรียก จีนกั๋วหมิ่นตั่งว่าจีนคณะชาติติดสืบมาจนทุกวันนี้ มิใช่ เรียกว่า “พรรคชาติจีน” , “จีนพรรคชาติ” ฝ่าย องค์การหรือสมาคมการเมืองที่ประกอบขึ้นเมื่อ ร.ศ. ๑๓๐ เพื่อล้มระบบสมบูรณาฯ ในประเทศไทยก็ได้ใช้ คำว่า “คณะ” เรียกองค์การการเมือง หรือสมาคมการเมือง นั้นว่า “คณะ ร.ศ.๑๓๐”

ผมขอให้ท่านที่สนใจประวัติภาษาไทยโปรด สังเกตหลักฐานเอกสารแท้จริงก็จะพบได้โดยไมยาก ว่า ภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ พระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับ ชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว ได้มีบุคคล กลุ่มหนึ่งได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การหรือสมาคมการเมือง อันมีวัตถุประสงค์จารีตนิยม (Conservatism) โดยใช้ชื่อว่า “คณะชาติ” ซึ่งมีหลวงวิจิตรวาทการเป็น เลขาธิการ ท่านผู้นี้เป็นเปรียญ มีความรู้ภาษาบาลีและ ภาษาไทย อีกทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส แต่เมื่อ ปทานุกรมหรือพจนานุกรมไทยยังมิได้ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อเรียกองค์การหรือสมาคมการเมือง หลวงวิจิตรฯ จึงได้ใช้คำว่า “คณะ” เพื่อเรียกองค์การหรือสมาคม การเมืองของตน

๒. เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๐ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปา ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” ได้ทรงแนะนำให้ใช้ คำไทยว่า “คณะพรรค” เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษ “Political Party” หรือที่ย่นย่อว่า “Party”

ส่วนทางราชการได้รับรองใช้คำว่า “**คณะพรรค**” เพื่อเรียกองค์การหรือสมาคมการเมือง ตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ดังปรากฏในมาตรา ๑๔ มีความว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพ...การตั้งคณะพรรคการเมือง...”

ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔ มีนาคม ๒๔๙๒ มาตรา ๓๙ ได้เปลี่ยนคำว่า “**คณะพรรคการเมือง**” ของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ เป็น “**พรรคการเมือง**” คือตัดคำว่า “**คณะ**” ที่นำหน้าคำว่า “**พรรค**” ออกไป จึงเป็นอันว่าคำว่า “**พรรคการเมือง**” เพิ่งเริ่มใช้เป็นทางการเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๒

ข้อสังเกต

(ก) ตามประวัติคำไทย “**คณะ**”, “**พรรค**” ดังกล่าวมาแล้วนั้น ชื่อของคณะราษฎรที่ตั้งขึ้นในสมัยที่ ปทานุกรมของกระทรวงธรรมการและรัฐธรรมนูญไทย ยังมีได้ใช้คำว่า “**พรรค**” เพื่อหมายเรียกองค์การ หรือ พรรคการเมืองนั้น จึงหมายถึงพรรคการเมืองที่ใช้ชื่อว่า “**ราษฎร**” เอกสารภาษาอังกฤษสมัยนั้นเรียกคณะ ราษฎรว่า “**People’s Party**”

(ข) สารานุกรมจีนชื่อ “**ซือเจีย จือซือ เหนียนเจียน**” แปลว่า “**ความรู้แห่งโลกประจำปี**” และ สารานุกรมจีนชื่อ “**ซือเจีย จือซือ**” “**ซือเจีย**” แปลว่า “**ความรู้แห่งโลก**” พิมพ์ที่ปักกิ่งติดต่อกันมาหลาย ปีนั้นได้เรียกองค์การหรือพรรคการเมืองเป็นภาษาจีน ว่า “**ตั้ง**” เช่น “**เขียนโล่กังฉันตั้ง**” “**ไท่กั๊วะกังฉันตั้ง**” ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีผู้แปล “**เขียน โล่กังฉันตั้ง**” ว่า “**พรรคคอมมิวนิสต์แห่งสยาม**” ที่ อ้างว่าตั้งขึ้นในสยามตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๗ (พ.ศ.๒๔๗๐) และแปลคำ “**ไท่กั๊วะกังฉันตั้ง**” ที่อ้างว่าตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) นั้นว่า “**พรรคคอมมิวนิสต์แห่ง ประเทศไทย**” จึงมีปัญหาว่าโดยเหตุที่คำไทย “**พรรค**” เพิ่งมีผู้นำเอามาใช้เรียกคณะหรือพรรคการเมืองดังนี้

ผมได้กล่าวไว้ใน ๑.๓.๑ (๑) และ (๒) นั้น ซึ่งเป็นเวลา หลายปีที่องค์การทั้งสองนั้นอ้างว่าได้ตั้งขึ้นในสยามหรือ ประเทศไทยนั้น องค์การทั้งสองจะแปลชื่อองค์การของตนเป็นภาษาไทยโดยวิธีทับศัพท์จีน “**ตั้ง**” หรือใช้คำไทยว่าอะไร ?

๑.๔.๒ เหตุที่ใช้คำว่า “**ราษฎร**” เป็นชื่อของ คณะ

ในการที่ผมเสนอให้คณะใช้ชื่อของคณะว่า “**คณะราษฎร**” นั้นก็เพราะผู้ก่อการฯ ทุกคนเป็น ราษฎรไทยแท้จริง และสมาชิกคณะราษฎรทั้งหลาย ย่อมอุทิศตน และความเหนื่อยยากเพื่อราษฎรให้บรรลุ ถึงซึ่งประชาธิปไตย ดังที่นักประชาธิปไตยส่วนมาก ย่อมทราบว่าเป็นประธานาธิบดีลินคอล์น ได้สรุปคำว่า “**ประชาธิปไตย**” ไว้อย่างเหมาะสมว่า “**รัฐบาลของ ราษฎร, โดยราษฎร, เพื่อราษฎร**”

๑.๔.๓ คำว่า “**ผู้ก่อการฯ**”

ผมได้เสนอที่ประชุมก่อตั้งซึ่งเห็นชอบด้วยว่า ในการก่อตั้ง “**คณะ**” หรือ “**สมาคมการเมือง**” นั้นจะต้องมี “**ผู้ก่อการ**” ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “**Promoters**” ซึ่งประกอบเป็นกองหน้าของราษฎร เราจึงตกลงกัน จำแนกสมาชิกคณะราษฎรออกเป็น ๓ ประเภท คือ

ดี ๑. ได้แก่บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้ เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนวันลงมือยึดอำนาจ รัฐ

ดี ๒. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนต่อเมื่อ ได้ลงมือปฏิบัติในการยึดอำนาจรัฐแล้ว

ดี ๓. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวันลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจนั้น ภายหลังที่การยึด อำนาจรัฐได้มีท่าทีแสดงว่าจะจะเป็นผลสำเร็จมากกว่าเป็น ความไม่สำเร็จ

សម្រាប់ការប្រគល់សិទ្ធិប្រើប្រាស់ដីសម្រាប់សាងសង់សាលាប្រឹក្សាភិបាលសិក្សាប្រចាំស្រុក

“ស្ថាប័ន ប្រឹក្សាភិបាល”

“วันปรีดี พนมยงค์”

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘
ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ผมได้ชี้แจงไว้ในหนังสือของผมชื่อ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มีความดังต่อไปนี้

“๒. การที่คณะราษฎรเรียกสมาชิกประเภทที่ ๑. ว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือ โดยย่อว่า “ผู้ก่อการฯ” นั้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่า บุคคลประเภทนี้เป็นเพียงกองหน้า (Vanguard) ของมวลราษฎรที่มีความต้องการเสรีภาพ และความเสมอภาคยิ่งกว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์”

(๔) การผูกขาดชื่อแห่งพรรคการเมืองนั้น เคยปรากฏครั้งหนึ่ง ณ ที่ประชุมคอมมิวนิสต์สากลภายหลังที่สตาลินตายแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตได้กลับคืนเป็นมิตรกับสันนิบาตคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวีย ซึ่งได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมด้วย นายหวูซิวฉวน กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้คัดค้านว่า สันนิบาตคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียมิใช่คอมมิวนิสต์ แต่ฉงชิงคำ ว่า “คอมมิวนิสต์” ไปใช้เป็นชื่อของพรรคตน แสดงว่า กรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนคนนั้นผูกขาดการใช้ชื่อคอมมิวนิสต์ไว้เฉพาะของพวกเขาเท่านั้น

๖. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร

วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร คือ

๑) เปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

๒) พัฒนาชาติไทยตามหลัก ๖ ประการ

๒.๑ เปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ก่อนอื่นขอให้ท่านทั้งหลายระลึกว่าการปกครองแผ่นดินสยามตามระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ไม่มีบทกฎหมายกำหนดระบบการปกครองแผ่นดิน เพราะพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือกฎหมาย มีพระราชอำนาจเด็ดขาดในการปกครองแผ่นดินตามพระราชอัธยาศัย

ดังนั้น เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรจึงได้ยึดอำนาจรัฐเพื่อเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยเป็นขั้นๆ ตามลำดับต่อไปนี้

๒.๑.๑ วันที่ ๒๖ มิถุนายน นั้น คณะราษฎรได้ส่งคณะผู้แทนเข้าเฝ้าขอพระราชทาน “**ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินตามที่คณะราษฎรได้ร่างถวาย**” พระมหากษัตริย์ทรงรับไว้พิจารณา

ต่อมาในวันที่ ๒๗ เดือนนั้น ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ยังทรงมีพระราชอำนาจสมบูรณ์ทำการแทนปวงชนชาวสยามได้นั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับที่กล่าวถึงข้างบนนั้นโดยทรงเติมคำว่า “**ชั่วคราว**” ไว้ต่อท้ายคำว่า “**ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน**” ทั้งนี้มีพระราชกระแสรับสั่งแก่คณะราษฎรว่าให้ใช้ธรรมนูญฯ นั้นไปชั่วคราว แล้วให้เสนอสภาผู้แทนราษฎรตั้งอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฯ ฉบับถาวรขึ้นใช้ต่อไป

ข้อสังเกต

(๑) ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ จึงตราขึ้นโดยถูกต้องทั้งทางนิติบัญญัติและพฤตินัยตามหลักนิติศาสตร์ทุกประการ ซึ่งต่างกับธรรมนูญและรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่เป็นโมฆะ

(๒) ธรรมนูญ ฯ ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้สถาปนาระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย ในระยะหัวต่อระหว่างระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นเวลาหลายพันปีกับระบบประชาธิปไตยที่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้น (ดูรายละเอียดในธรรมนูญฉบับนั้น)

๒.๑.๒ (๑) รุ่งขึ้นวันที่ ๒๘ เดือนนั้น สภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับแต่งตั้งตามธรรมนูญฯ ชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ได้มีการประชุมครั้งแรก ปรากฏรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑ / ๒๔๗๕ ว่า ในบรรดาระเบียบวาระหลายประการนั้น มีระเบียบวาระสำคัญประการหนึ่งคือระเบียบวาระที่จะต้องตั้งอนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์ มีความตามรายงานการประชุม ดังต่อไปนี้

“ ๙. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ประธานสภา ฯ) กล่าวว่า บัดนี้ถึงระเบียบวาระที่จะต้องตั้ง

อนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์”

“ หลวงประดิษฐมนูธรรมแถลงต่อไปว่า ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับนี้เป็นธรรมนูญชั่วคราว เพราะว่าเราได้สร้างขึ้นด้วยเวลาฉุกเฉินทุกกระหน่ำ อาจจะยังมีที่บกพร่องอยู่บ้างก็ได้ จึงควรที่จะได้ผู้มีความรู้ความชำนาญในการนี้เป็นอนุกรรมการตรวจแก้ไขเพิ่มเติมเสียใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์”

“เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีกล่าวว่า ถ้ากระนั้นขอให้ท่านเลือกผู้ควรเป็นอนุกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง แล้วจะได้มอบให้ร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนี้แก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

ที่ประชุมตกลงเลือก

พระยามโนปกรณนิติธาดา

พระยาเทพวิฑูร

พระยามานวราชเสวี

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์

พระยาปรีदानฤเบศร์

หลวงประดิษฐมนูธรรม

หลวงสินาดโยธารักษ์

๗ นายนี้เป็นอนุกรรมการ”

ต่อมาสภา ฯ ได้ลงมติตั้งอนุกรรมการเพิ่มอีก ๒ นาย คือ พลเรือโทพระยาราชวังสัน และพระยาศรีวิศาลวาจา

ผู้สอนและผู้ศึกษาประวัติรัฐธรรมนูญของประเทศไทยที่อาศัยเอกสารหลักฐาน (Authentic Document) เป็นหลัก แทนที่จะสอนหรือศึกษาจากคำบอกเล่า (หรือสอนจากเรื่องที่ถูกกฎหมายลักษณะพยาน อังกฤษเรียกว่า “Hearsay”) นั้น ก็คงจะให้ความเป็นธรรมแก่คณะราษฎรว่าในบรรดารายชื่อ

อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ๙ คนนั้น มีสมาชิกคณะ
ราษฎรเพียงคนเดียวคือ **“หลวงประดิษฐมนูธรรม”**
ส่วนอีก ๘ คน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีชื่อสมาชิกคณะ
ราษฎร ฉะนั้น การที่ผู้สอนบางคนได้สอนให้สมาชิก
ของตนหลงเข้าใจว่าการร่างรัฐธรรมนูญ ๖ ซึ่งต่อมาเรียก
ชื่อว่า **“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม”** (ฉบับ
พ.ศ. ๒๔๗๕) ได้เป็นไปตามความประสงค์ของหลวง
ประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) นั้น จึงเป็นการ
สอนที่บิดเบือนความจริง คือ ประการที่หนึ่ง ในทาง
ปฏิบัติ หลวงประดิษฐมนูธรรมคนเดียวไม่สามารถที่จะ
บังคับหรือใช้อิทธิพลต่อผู้ทรงคุณวุฒิอีก ๘ คน ให้
ต้องยอมตามความเห็นของหลวงประดิษฐ์ฯ คนเดียว
ได้ ประการที่สอง พระยามโนปกรณัมประธานคณะ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญฯ ก็ได้แถลงต่อสภาผู้แทน
ราษฎรเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๕
ว่าธรรมนูญฯ ซึ่งต่อมาเรียกว่า **“รัฐธรรมนูญฉบับ
๒๔๗๕”** นั้น ได้มีการติดต่อกับพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ซึ่งปรากฏในรายงานการ
ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน
๒๔๗๕ ดังต่อไปนี้

“อนึ่ง ข้าพเจ้า (พระยามโนฯ) ขอเสนอด้วย
ว่า ในการร่างพระธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำการ
ติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจ
จะกล่าวได้ว่า ได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอดในร่างที่
เสนอมานี้ ได้ทุกเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุก
ประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่
แต่เพียงทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคม
ทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก
บัดนี้ ข้าพเจ้าขอโอกาสกล่าวถึงข้อความในรัฐธรรมนูญ
นี้บ้างเพียงเป็นข้อความนำความคิดของท่านทั้งหลายที่
จะไปพิจารณา และจะได้มาโต้เถียงกันในวันหน้า”

(๒) ท่านที่สอนและท่านที่ศึกษาตัวบท
รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ย่อมพบว่า
มาตรา ๑๖ อันเป็นบทถาวรของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น
ได้บัญญัติไว้ว่า

**“สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ซึ่ง
ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น”**

ทั้งนี้แสดงว่าบทถาวรของรัฐธรรมนูญฉบับ
นั้นเป็นไปตามระบบประชาธิปไตยดังกล่าวมาแล้ว คือ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น
มิใช่โดยการแต่งตั้ง

(๓) รัฐสภาตามระบบรัฐธรรมนูญฉบับนั้น
ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรสภาเดียวโดยมิได้มี
วุฒิสภาหรือวุฒิสภา

(๔) ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ
๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ได้แถลงชี้แจงตามที่ปรากฏใน
รายงานการประชุมสภาฯ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน
๒๔๗๕ ดังต่อไปนี้

“หมวด ๗ เป็นบทเฉพาะกาล ในพระราช
บัญญัติธรรมนูญชั่วคราว กำหนดเวลาไว้เป็น ๓ สมัย
คือสมัย ๑ สมัย ๒ สมัย ๓ บทเฉพาะกาลนี้
เป็นบทที่บัญญัติเฉพาะระหว่างเวลาที่ก่อนถึงสมัยที่ ๓
อันเป็นสมัยสุดท้าย ความสำคัญของหมวดนี้มีอยู่ใน
มาตรา ๖๕ บัญญัติลักษณะแห่งการก่อตั้งสภาขึ้นให้
มีสมาชิกประเภทที่ ๑ ราษฎรเลือกตั้งขึ้น สมาชิก
ประเภทที่ ๒ พระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้น ที่มีสมาชิก
๒ ประเภทนี้ก็เพราะเหตุที่เราเพิ่งมีรัฐธรรมนูญขึ้น
ความคุ้นเคยในการปฏิบัติการตามรัฐธรรมนูญยังไม่
แพร่หลายทั่วถึง ฉะนั้นจึงให้มีสมาชิกประเภทซึ่งเห็น

ว่าเป็นผู้ค้นเคຍการงาน และช่วยพยุงกิจการ ทำร่วม
มือกันไปกับสมาชิกประเภทที่ ๑ ที่ราษฎรเลือกตั้งมา”

“การทำเช่นนี้ถ้าแม่เราอ่านรัฐธรรมนูญที่มีใหม่
แล้ว มีอย่างนี้เสมอ เมื่อต่อไปสมาชิกที่ราษฎรเลือก
ตั้งขึ้นทำงานไปได้เองแล้ว ก็จักดำเนินการต่อไป”

อนึ่ง ก่อนแถลงต่อสภาฯ พระยามโนฯ ได้แจ้ง
ให้คณะรัฐมนตรีทราบฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
(รัชกาลที่ ๗) ทรงเห็นชอบด้วยที่ให้มีบทเฉพาะกาลดัง
กล่าว โดยรับสั่งว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
จากระบบสมบูรณาฯ มาเป็นการปกครองที่มีพระ
มหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญฯ นั้นเป็นการ
“เปลี่ยนหลักมูลสำคัญ” ของระบบปกครองแผ่นดิน
ฉะนั้นจึงต้องมีเวลาพอสมควรที่ระบบใหม่จะรับช่วงต่อ
ไปโดยเรียบร้อยได้

มาตรา ๖๕ แห่งบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ
ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ มีความดังต่อไปนี้

“มาตรา ๖๕ เมื่อราษฎรมีสิทธิออกเสียง
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญนี้ ยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญ
มากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกินกว่า
สิบปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครอง
แผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ สภาผู้แทนราษฎร
ประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท มีจำนวนเท่ากัน

(๑) สมาชิกประเภทที่ ๑ ได้แก่ผู้ที่ราษฎร
เลือกตั้งขึ้นตามเงื่อนไขในบทบัญญัติมาตรา ๑๖
และ ๑๗

(๒) สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้ซึ่งพระ
มหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้
บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม
พุทธศักราช ๒๔๗๕”

๒.๑.๓ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓
ขุนบุรีสารกิตติคดี ผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ ๑) แห่ง
จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีสมาชิกราษฎรประเภทที่ ๑
จำนวนไม่ต่ำกว่า ๑ ใน ๔ แห่งจำนวนสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรทั้งหมดเป็นผู้รับรอง โดยอ้างเหตุจำเป็น
หลายประการเพื่อความมั่นคงของประเทศ ได้เสนอ
บัญญัติแก้ไขบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญจาก ๑๐ ปี
เป็น ๒๐ ปี

รัฐบาลสมัยนั้น (จอมพลพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี) เห็นว่าสงครามใหญ่ในยุโรปได้เกิดขึ้นแล้ว
ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒) และสงครามที่ญี่ปุ่น
ทำต่อประเทศจีนได้ลุกลามมาถึงอินโดจีนนั้น กำลัง
ขยายตัวที่จะเข้ามาถึงประเทศไทย ฉะนั้น จึงเห็น
ด้วยกับญัตติของผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ดังกล่าว
นั้น ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการแก้ไข
รัฐธรรมนูญดังกล่าว ด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า ๓ ใน
๔ แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมด และพิจารณาต่อไปตาม
วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ
ฉบับนั้นมาตรา ๖๓ แล้วประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อ
วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓

๒.๑.๔ เมื่อบทเฉพาะกาลดังกล่าวแล้วได้ใช้
มาถึงปีที่ ๑๔ ก็ได้เลิกไป ดังปรากฏความในพระ
ราชปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ฉบับ ๒๔๘๙ ดังต่อไปนี้

ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้
สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้ปรารภกับ
นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ว่ารัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทยนี้ พระมหากษัตริย์ได้พระราชทาน แก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ ๑๔ ถึงแม้ว่าการ ปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักนี้ จะได้ยังความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาตินับเป็นอเนก ประการ ทั้งประชาชนจะได้ทราบถึงคุณประโยชน์ของ การปกครองระบบนี้เป็นอย่างดีแล้วก็จริง แต่เหตุการณ์ บ้านเมืองก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ถึงเวลาแล้วที่ควร จะได้เลิกบทเฉพาะกาลอันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น และ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย นายกรัฐมนตรีจึงนำความนั้นปรึกษาหารือ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ พร้อมกับ คณะผู้ก่อการฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อได้ปรึกษากันแล้ว รัฐบาลคณะนายควง อภัย วงศ์ จึงเสนอญัตติต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ขอให้ตั้งกรรมาธิการ วิสามัญคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาค้นคว้าตรวจสอบ ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้สมควรได้รับการ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ของบ้านเมือง และเพื่อให้การปกครอง ระบบประชาธิปไตยเป็นหลักสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สภาผู้แทนราษฎรจึงตั้งกรรมาธิการวิสามัญ คณะหนึ่งเพื่อพิจารณาค้นคว้าตรวจสอบรัฐธรรมนูญ ตามคำเสนอข้างต้นนี้ กรรมาธิการคณะนี้ได้ทำการ ตลอดสมัยของรัฐบาลคณะนายควง อภัยวงศ์ คณะนาย ทวี บุญยกฤต และคณะหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช

ต่อมาคณะรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อรวบรวมความเห็น และเรียบเรียงบทบัญญัติขึ้นเป็นร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อ กรรมการคณะนี้ทำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว คณะรัฐมนตรี ได้พิจารณาแก้ไขอีกชั้นหนึ่ง แล้วนำเสนอผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ ประชุมปรึกษาหารือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท

ที่ ๒ และคณะผู้ก่อการฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมได้ตั้งกรรมการขึ้นพิจารณา เมื่อกรรมการ ได้ตรวจพิจารณาแก้ไขแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ จึงได้เสนอบัญญัติขอแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณารับหลักการแล้วจึงตั้ง กรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง

บัดนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญของสภาผู้ แทนราษฎรได้พิจารณา และแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ แห่งร่างรัฐธรรมนูญสำเร็จเรียบร้อยแล้ว แล้วเสนอต่อสภา ผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาเป็นการ สำเร็จบริบูรณ์ จึงได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เมื่อ ทรงพระราชวิจารณ์ ถ้วนครบถ้วนความแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า ประชากรของพระองค์ประกอบ ด้วยวุฒิปริชาในรัฐสภาปาลาเลอบาย สามารถรโรลอง ประเทศชาติของตนในอันที่จะก้าวไปสู่สากลอารยธรรม แห่งโลกได้โดยสวัสดิ์

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือ กระหม่อม โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทน ราษฎร ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับนี้ขึ้นไว้ประสิทธิ์ประสาท ประกาศให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้น ไป และให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมนี้ แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช ๒๔๘๒ รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วย บทเฉพาะกาล พุทธศักราช ๒๔๘๓ และรัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร พุทธศักราช ๒๔๘๕

(๑) รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ได้บัญญัติให้รัฐสภาประกอบด้วย “พฤษสภา” (Senate) กับ “สภาผู้แทน”

สมาชิกพรรคสภา และสมาชิกสภาผู้แทนเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น มิใช่โดยการ แต่งตั้ง จึงเป็นผู้แทนของปวงชนอย่างสมบูรณ์ ในการแสดงมติแทนปวงชนในสภาฯ และรัฐสภา ดังกล่าวนั้น ฉะนั้นรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ จึงเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยตามลักษณะแห่งความเป็น **“ประชาธิปไตยสมบูรณ์”** ตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้นิยามคำว่า **“ประชาธิปไตย”** ไว้ว่า **“ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่”**

(๒) มาตรา ๒๔ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ ได้บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

“พรรคสภาประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งมีจำนวนแปดสิบคน (๘๐)”

“สมาชิกพรรคสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ”

“การเลือกตั้งสมาชิกพรรคสภา ให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยทางอ้อมและลับ”
หมายเหตุ

(ก) นอกจากสมาชิกพรรคสภาเป็นผู้แทนที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ ยังได้กำหนดไว้ว่า **“สมาชิกพรรคสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ”** ทั้งนี้เพื่อป้องกันรัฐบาลสั่งข้าราชการที่ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชาของรัฐบาล ลงสมัครเป็นสมาชิกพรรคสภา ซึ่งจะทำให้รัฐบาลที่เป็นฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือพรรคสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ อันจะเป็นการทำลายหลักการซึ่งจะขัดต่อประชาธิปไตย

(ข) จำนวนสมาชิกพรรคสภานั้น กำหนดไว้ให้มีเพียง **“แปดสิบคน (๘๐)”** คือ เป็นจำนวนต่ำกว่ากึ่ง

หนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน ๑๓๘ คน ที่ได้รับการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์แห่งมาตรา ๙๑ ของรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๔๘๙

(ค) ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ซึ่งเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ ที่เป็นโฆษณาชวนเชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญใดๆ ของไทยนั้นได้บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง มิใช่เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้ง

แม้กระนั้นก็ยังได้กำหนดให้วุฒิสมาชิกมีจำนวน ๑๐๐ คน จึงเป็นผลว่าในระยะเริ่มแรกของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้น วุฒิสภามีจำนวนมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทน ๑ คน เพราะบทเฉพาะกาลของฉบับ ๒๔๙๒ นั้นให้สมาชิกสภาผู้แทน ๙๙ คน (ที่ได้รับการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับ ๙ พ.ย. พ.ศ.๒๔๙๑) ซึ่ง **“คณะรัฐประหาร ๘ พ.ย.”** เป็นผู้จัดทำขึ้น มีฉายาว่า **“รัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่ม”** นั้น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนต่อไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ด้วย และแม้ต่อมาจะได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเพิ่มขึ้นตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็ดี แต่จำนวนที่เลือกตั้งเพิ่มขึ้นก็มีเพียงจำนวน ๒๑ คน เมื่อรวมกับ ๙๙ คน ที่โอนมาจาก **“ฉบับใต้ตุ่ม”** แล้ว จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนตามฉบับ ๒๔๙๒ ก็มีจำนวน ๑๒๐ คน คือมากกว่าวุฒิสมาชิกเพียง ๒๐ คนเท่านั้น

(๓) เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย สมบูรณ์ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ซึ่งคณะราษฎรถือว่าได้ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จตามที่ได้แถลงไว้แก่ราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว คณะราษฎรจึงสลายตัว ผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎรจึงได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพธุรกิจของตน คือส่วนหนึ่งไปประกอบธุรกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง,

อีกส่วนหนึ่งสมัครใจรับใช้ชาติทางการเมือง โดยสังกัดพรรคการเมืองต่างๆ ตามทรรศนะคติของแต่ละคน อาทิ นายควง อภัยวงศ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคประชาธิปัตย์, พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคแนวรัฐธรรมนูญ, นายสงวน ตุลารักษ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคสหชีพ ฯลฯ ส่วนผมมิได้สังกัดพรรคใด

ข้อสังเกต

ระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยฉบับ ๒๔๘๙ ได้ใช้มาเพียง ๑ ปี ๕ เดือน ๓๐ วัน เท่านั้น ครั้นแล้วบุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า “คณะรัฐประหาร” ก็ได้ยึดอำนาจรัฐทำการล้มระบบประชาธิปไตยที่สถาปนาโดยรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙

ต่อจากนั้นก็มิบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นๆ อีกหลายคณะ หลายกลุ่มซึ่งมิใช่คณะราษฎร บริหารราชการแผ่นดินตามระบบที่แตกต่างกับคณะราษฎร คณะบุคคลหรือบุคคลอื่นๆ ดังกล่าว ก็มีชื่อของแต่ละคณะปรากฏแจ้งอยู่แล้ว อาทิ

- (๑) คณะรัฐประหาร (๘ พ.ย. ๒๔๙๐)
- (๒) คณะบริหารประเทศชั่วคราว (๒๙ พ.ย. ๒๔๙๔)
- (๓) คณะทหาร (๑๖ ก.ย. ๒๕๐๐)
- (๔) คณะปฏิวัติ (๒๐ ต.ค. ๒๕๐๑)
- (๕) คณะปฏิวัติ (๑๗ พ.ย. ๒๕๑๔)
- (๖) สมัชชาแห่งชาติ (๑๐ ธ.ค. ๒๕๑๖)
- (๗) คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน (๖ ต.ค. ๒๕๑๙)
- (๘) คณะปฏิวัติ (๒๐ ต.ค. ๒๕๒๐)
- (๙) รัฐบาลที่ตั้งขึ้นตามระบบต่างๆ ซึ่งมีได้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

๒.๑.๕ หลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่ได้แถลงต่อมวลราษฎร เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ฯ ซึ่งคณะราษฎรได้ปฏิบัติสำเร็จไปก่อนสลายตัว เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๘๙ นั้นมีดังต่อไปนี้

หลักการที่ ๑ จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

ผมขอให้ท่านที่สนใจ โปรดระลึกถึงฐานะของสยามหรือประเทศไทย ก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ว่าสมัยนั้นประเทศไทยไม่มีความเป็นเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ เพราะจำต้องทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาค กับประเทศทุนนิยมสมัยใหม่ที่เรียกว่า “จักรวรรดินิยม” (Imperialism) หลายประเทศที่มีสิทธิพิเศษเหนือประเทศไทยหลายประการ อาทิ คนในบังคับต่างประเทศเหล่านั้นทำผิดในดินแดนประเทศไทย แต่ศาลไทยก็ไม่มีอำนาจตัดสินชำระโทษคนทำผิดเหล่านั้น หากรัฐบาลไทยต้องส่งตัวคนต่างประเทศที่ทำผิด ให้ศาลกงสุลของต่างประเทศชำระคดี แม้ต่อมาบางประเทศ อาทิ อังกฤษและฝรั่งเศสยอมผ่อนผันให้มีศาลต่างประเทศ และศาลคดีต่างประเทศซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาไทย และที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรป ร่วมพิจารณาพิพากษาคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นก็ตาม แต่ในสนธิสัญญาก็ได้กำหนดไว้ดีกว่า ถ้าความเห็นของผู้พิพากษาไทยกับที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปขัดแย้งกัน ก็ให้ถือเอาความเห็นของที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปเป็นใหญ่กว่าความเห็นของผู้พิพากษาไทย โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้พิพากษาไทยมีจำนวนมากกว่าที่ปรึกษาชาวยุโรป แม้กระนั้นในสนธิสัญญาก็ยังได้กำหนดไว้ดีกว่า คดีที่อยู่ในศาลต่างประเทศนั้น กงสุลอังกฤษก็ยังมีอำนาจที่จะถอนคดีไปชำระที่ศาลกงสุลอังกฤษได้ สถานกงสุลของหลายประเทศมีศาลมีคุกสำหรับคนในบังคับของตนโดย

เฉพาะ และสิทธิพิเศษอื่นๆ ที่เรียกตามศัพท์กฎหมายระหว่างประเทศว่า “สภาพนอกอาณาเขต” (Extraterritoriality)

ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้น ประเทศจักรวรรดินิยมดังกล่าว ก็มีสิทธิพิเศษตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค คือ ประเทศไทยถูกบังคับให้เก็บภาษีขาเข้าได้ตามที่สนธิสัญญากำหนดไว้ คือเดิมเก็บภาษีขาเข้าเพียงร้อยละ ๓ ของราคาสินค้าขาเข้า แม้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญาให้ได้สิทธิมากขึ้น แต่ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีศุลกากรไว้อีกหลายประการ อีกทั้งจักรวรรดินิยมหลายประเทศได้มีสิทธิพิเศษโดยได้สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ การเดินเรือ ฯลฯ และมีอำนาจกับอิทธิพลในทางการเมืองเหนือประเทศไทย

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๐ รัฐบาลซึ่งพระยาพหลฯ หัวหน้าคณะราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้บอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศจักรวรรดินิยมหลายประเทศดังกล่าว แล้วได้มีการเจรจาสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่ประเทศไทยได้เอกราช และอธิปไตยสมบูรณ์ทุกประการ

ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งประเทศไทยถูกกองทัพญี่ปุ่นรุกราน สมาชิกคณะราษฎรจำนวนมากก็ได้เป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทย ซึ่งได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตรในการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน อันเป็นผลให้สัมพันธมิตรรับรองความเป็นเอกราชของชาติไทย ดังปรากฏตามเอกสารหลักฐานต่างๆ ซึ่งผมได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือของผม ว่าด้วย “จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิท เรื่องหนังสือจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในแคนดีนิวเดลี และสหรัฐอเมริกา”

หลักประการที่ ๒ จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรม สามารถเปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายต่อกัน สมัยก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับภายหลัง ๒๔ มิถุนายนปีนั้นว่าจำนวนการประทุษร้ายภายหลัง ๒๔ มิถุนายน นั้นได้ลดน้อยลงมากเพียงใด และขอให้เปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายภายหลังวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ อันเป็นวันล้มระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ว่าการประทุษร้ายต่อกันได้เพิ่มมากขึ้นขนาดไหน

หลักประการที่ ๓ จะต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

ผมหวังว่าหลายคนก็ทราบแล้ว ว่าผมในนามของสมาชิกคณะราษฎรส่วนมาก ได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติตามหลักประการที่ ๓ นั้น แต่ก็เกิดอุปสรรคขัดขวางที่ไม่อาจวางโครงการ ตามเค้าโครงการที่ผมได้เสนอนั้นได้ แม้กระนั้นคณะราษฎรก็ได้พยายามที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยหางานให้ราษฎรจำนวนมากได้ทำ จึงไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ขอให้ท่านที่มีความปรารถนาดี โปรดพิจารณาสถิติการโจรกรรมอันเนื่องจากความอดอยากของราษฎรนั้น ในสมัยก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และภายหลัง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ตามที่ปรากฏชัดแจ้งอยู่ในเวลานี้

หลักประการที่ ๔ จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน

ผมขอให้ท่านศึกษาประวัติศาสตร์แห่งความไม่เสมอภาคระหว่างคนไทยนั้นย่อมทราบแล้วว่า ก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป มีสิทธิพิเศษกว่าสามัญชนหลายประการ อาทิ ในทางการศาลที่ท่านเหล่านั้นต้องหาเป็นจำเลยในคดีอาญา ก็ไม่ต้องขึ้นศาลอาญา หากพระองค์ทรงขึ้นต่อศาลกระทรวงวังเป็นพิเศษ ฯลฯ

ต่อมาธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้สถาปนาสิทธิเสมอภาคของราษฎรไทยทั้งหลาย อันเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ และ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

หลักประการที่ ๕ จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมย่อมเปรียบเทียบได้ ว่าเมื่อก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ราษฎรมีเสรีภาพสมบูรณ์อย่างใดบ้าง เมื่อเทียบกับหลัง ๒๔ มิถุนายน นั้น และเทียบกับภายหลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ อันเป็นวันล้มระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ นั้นว่าแม้แต่จะได้มีการเขียนเรื่องสิทธิเสรีภาพของราษฎรไว้ แต่ในทางปฏิบัติได้มีการหลีกเลี่ยง โดยวิธีประกาศภาวะฉุกเฉิน และประกาศกฎอัยการศึกเกินกว่าความจำเป็น เพียงใดบ้าง

หลักประการที่ ๖ จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรม ย่อมเปรียบเทียบได้ ว่าเมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น การศึกษาได้ถูกจำกัดอย่างไร และภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ราษฎรได้สิทธิศึกษาย่างเต็มที่เพียงใด และภายหลัง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ราษฎรต้องถูกจำกัดการศึกษาย่างใดบ้าง

๓. เหตุแห่งความผิดพลาดของการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน

เหตุแห่งความผิดพลาดของการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน มี ๒ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ เหตุแห่งความผิดพลาดที่เหมือนกันกับทุกขบวนการเมือง

ประเภทที่ ๒ เหตุแห่งความผิดพลาดของคณะราษฎรโดยเฉพาะ

๓.๑ เหตุแห่งความผิดพลาดที่เหมือนกันกับทุกขบวนการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในขบวนการ

ทุกคณะพรรคการเมืองที่ต่อสู้ระหว่างกันตามวิถีทางรัฐสภานั้นก็มีความขัดแย้งกันในพรรคนั้นๆ แม้ว่าคณะพรรคได้อำนาจรัฐแล้วก็ดี แต่ความขัดแย้งภายในคณะพรรคได้มีการแตกแยกออกเป็นหลายส่วนหรือสลายไปทั้งคณะพรรค

ส่วนคณะพรรคหรือขบวนการที่ใช้วิธีการต่อสู้ทางอาวุธนั้นก็ปรากฏความขัดแย้งและการแตกแยกทำนองเดียวกันดังกล่าวข้างบนนั้น

ประวัติศาสตร์แห่งสมัยระบบศักดินาแห่งมนุษย์นั้น แสดงตัวอย่างที่มีคณะบุคคลหนึ่งใช้วิธีต่อสู้ทางอาวุธ ต่อสู้ผู้ครองอำนาจรัฐได้สำเร็จแล้ว ภายในคณะพรรคนั้นก็มิบุคคลที่มีความโลภและความริษยาซึ่งเกิดจากฐานแห่งความเห็นแก่ตัว (Egoism) ขนาดหนักนั้นใช้วิธีทำลายคนในคณะเดียวกัน เพื่อตนคนเดียวเป็นศูนย์กลางแห่งกิจการทั้งหลาย (Egocentrism)

ประวัติศาสตร์แสดงตัวอย่างด้วยว่าคณะพรรคหรือขบวนการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตยแบบเจ้าสมบัติ (Bourgeois Democracy) โดยการอภิวัฒน์ใหญ่ฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ (พ.ศ. ๒๓๓๒) นั้น ภายหลังจากที่ขบวนการนั้นได้ชัยชนะต่อระบบเก่าแล้ว ภายในการนั้นเกิดความขัดแย้งระหว่างส่วนที่ก้าวหน้ากับส่วนที่ถอยหลังเข้าคลอง

ในประเทศจีน ขบวนการ “ไท่ผิง” ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๐ (พ.ศ. ๒๓๙๓) แล้วสามารถต่อสู้ได้ชัยชนะต่อราชวงศ์แมนจูในดินแดนส่วนใต้ของจีนจึงได้ตั้งเมืองหลวงขึ้นที่เมืองนานกิง แล้วในไม่ช้า “ฮังเซียวฉวน” หัวหน้าขบวนการไท่ผิงได้ตั้งตนเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ของจีน และตั้งหัวหน้ารองๆ เป็นเจ้าตามลำดับ ครั้นแล้วในขบวนการไท่ผิงก็เกิดขัดแย้งกันเอง ในที่สุดราชวงศ์แมนจูกลับมีชัยชนะต่อขบวนการไท่ผิง ต่อมาขบวนการอภิวัฒน์ภายใต้การนำของ “ซุนยัตเซ็น” ได้ชัยชนะล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของจีนสำเร็จใน ค.ศ. ๑๙๑๑ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ภายในการอภิวัฒน์นั้นก็เกิดขัดแย้งกันและแตกแยกออกเป็นหลายส่วน

ต่อมาขบวนการปลดแอกของจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะฝ่ายก๊กมินตั๋งบนผืนแผ่นดินใหญ่จีน และได้สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๔๙ (พ.ศ. ๒๔๙๒) ภายในการประชาชนจีนและภายในพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็เกิดความขัดแย้งเป็นเหตุให้มีการกวาดล้างบุคคลในพรรคที่เดินตามแนวทางทุนนิยมและกวาดล้างพวกที่เดินนอกแนวทางพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ในสหภาพโซเวียตและประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกก็มีปรากฏการณ์ที่แสดงความขัดแย้งภายในพรรคอย่างรุนแรง ถึงขนาดมีการกวาดล้างบุคคลที่ดำเนินตามแนวทางขวาจัดกับซ้ายจัด

ส่วนคณะหรือขบวนการซึ่งทำการ “โต้อภิวัฒน์” (Counter Revolution) ที่ได้ชัยชนะต่อการอภิวัฒน์แล้ว ภายในการหรือขบวนการนั้นๆ เกิดขัดแย้งกันขึ้น เช่นฝ่ายนิยมราชาธิปไตยฝรั่งเศสทำการโต้อภิวัฒน์ได้ชัยชนะแล้วภายในการนั้นเกิดขัดแย้งระหว่างกันเองในการแย่งชิงการสืบราชสันตติวงศ์

ขบวนการฟาสซิสต์อิตาลีและขบวนการนาซีเยอรมันซึ่งได้ชัยชนะต่อการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในประเทศของตนแล้ว ขบวนการดังกล่าวเกิดความขัดแย้งภายใน ซึ่งได้มีการกวาดล้างบุคคลที่มีทัศนคติต่างกับผู้นำประเทศนั้นๆ

ทุกๆ คณะพรรค ทุกๆ ขบวนการมีคำขวัญเรียกร้องให้สมาชิกของตนมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน แต่ก็ไม่ปรากฏว่าภายในการใดสมาชิกจะมีความสามัคคีกลมเกลียวกันได้ตลอด ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติแห่งความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในกลุ่มและสังคมของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องยืดยาวลึกซึ่งควรแก่การศึกษา

การที่มีความขัดแย้งภายในคณะพรรคหรือ ขบวนการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เปลี่ยนระบบสังคมเก่ามาเป็นระบบสังคมใหม่ที่ก้าวหน้านั้นก็เพราะเหตุสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) คณะพรรคหรือขบวนการดังกล่าวย่อมจัดขึ้นในสังคมเก่านั้นเอง เพราะเมื่อยังไม่มีระบบสังคมใหม่ก็จะมี การจัดคณะพรรคหรือขบวนการอภิวัฒน์ในสังคมใหม่ที่ยังมีได้เกิดขึ้นอย่างไร เมื่อก่อนหนึ่งได้เปรียบเทียบเป็นใจความว่า **“การจัดของอภิวัฒน์นั้นเปรียบเสมือนมนุษย์ก่อนจะเป็นตัวตนก็ต้องเริ่มจัดมาจาก ‘มดลูก’ (Womb) ของมารดา”** หมายความว่าสังคมเก่านั้นเองเป็นที่จุดของการอภิวัฒน์เพื่อสังคมใหม่

(๒) ดังนั้นคณะพรรคหรือขบวนการอภิวัฒน์เพื่อสถาปนาระบบสังคมใหม่นั้น จึงประกอบด้วยบุคคลที่กำเนิดในสังคมเก่านั้นเอง แต่เป็นบุคคลส่วนที่ก้าวหน้าซึ่งสละจุดยืนหยุดในระบบเก่ามาพลีชีพเพื่อสถาปนาระบบสังคมใหม่ที่ก้าวหน้า

แต่โดยบุคคลส่วนที่ก้าวหน้านั้นเกิดมาและเคยมีความเป็นอยู่ในสังคมเก่า จึงย่อมมีซากทรศนะและความเคยชินของสังคมเก่าติดตัวอยู่ ซึ่งสละซากเก่าๆ ได้ต่างๆ กัน คือ

ประเภทที่ ๑ สละทรศนะและความเคยชินของสังคมเก่าได้มากตลอดไปเพื่อรับใช้สังคมใหม่ที่สถาปนาขึ้นนั้นให้พัฒนาก้าวหน้าเพื่อเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประเภทที่ ๒ สละเพียงเท่าที่ได้สถาปนาระบบสังคมใหม่ขึ้นแล้วพอใจเพียงแค่นั้น

ประเภทที่ ๓ สละสิ่งดังกล่าวจนถึงสถาปนาระบบสังคมใหม่ ครั้นแล้วก็พ้นซากทรศนะเผด็จการ

ทาส-ศักดินาขึ้นมาจนกลายเป็น “โต้อภิวัฒน์” ต่อการอภิวัฒน์ซึ่งตนเองได้เคยพลีชีพพร้อมกับคณะพรรคหรือขบวนการได้กระทำ บุคคลดังกล่าวนี้จึงขัดแย้งกับส่วนที่เป็น “อภิวัฒน์” ภายในคณะพรรคหรือขบวนการนั้น

๓.๒ เหตุแห่งความผิดพลาดของคณะราษฎร โดยเฉพาะ

ประการที่ ๑ ขาดการศึกษาถึงกฎแห่งความขัดแย้งในขบวนการเมืองและตัวอย่างในประวัติศาสตร์ ดังกล่าวในข้อ ๓.๑ นั้น จึงทำให้สมาชิกส่วนมากขาดความระมัดระวังต่อการที่สมาชิกจำนวนหนึ่งพ้นซากทรศนะเผด็จการทาส-ศักดินาซึ่งเป็น **“การโต้อภิวัฒน์”** ต่อการอภิวัฒน์ซึ่งตนเองได้เคยพลีชีพพร้อมกับคณะ

ประการที่ ๒ คิดแต่เพียงเอาชนะทาง **“ยุทธวิธี”** ในการยึดอำนาจรัฐเป็นสำคัญ โดยมิได้คิดให้รอบคอบว่าจะรักษาชัยชนะนั้นไว้ได้อย่างไรจึงจะไม่ถูก **“การโต้อภิวัฒน์”** (Counter-Revolution) ซึ่งจะทำให้ชาติต้องเดินถอยหลังเข้าคลอง

ประการที่ ๓ นอกจากท่านหัวหน้าคณะราษฎร ๓ ท่าน คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, และพระยาฤทธิอัคเนย์ มีความรู้ความชำนาญการทหาร สามารถนำคณะยึดอำนาจรัฐได้สำเร็จแล้ว ส่วนสมาชิกหลายคนแม้มีความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับการสถาปนาประเทศ แต่ก็ขาดความชำนาญในการปฏิบัติ และขาดความชำนาญในการติดต่อกับราษฎรอย่างกว้างขวาง

ประการที่ ๔ การเชิญท่านข้าราชการเก่ามาบริการประเทศนั้น ผมหวังให้ท่านเหล่านั้นก้าวหน้ามากขึ้นไปกว่าที่ท่านจะทำได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงในขบวนการอภิวัฒน์ถึงกับมีการปิดสภาและงดการใช้รัฐธรรมนูญถาวรฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

สรุป

ผมขอเสนอเรื่อง “**คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์
ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน**” พอสังเขปเพียงเท่าที่
ได้กล่าวนั้น โดยขอยืนยันว่าคณะราษฎรส่วนรวมมี
อุดมการณ์และปณิธานอย่างบริสุทธิ์เพื่อประชาธิปไตย
สมบูรณ์ แต่การปฏิบัติเพื่ออุดมการณ์และปณิธาน
นั้น มีความผิดพลาดบกพร่องที่ทำให้การสถาปนา
รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนั้นต้องล่าช้ามาจนถึงวันที่ ๙
พฤษภาคม ๒๔๘๙

แม้ว่าในระหว่างทางดำเนินนั้น คณะราษฎร
ส่วนรวมต้องประสบแก่การโต้เถียงกันในคณะและ
จากภายนอกคณะ แต่คณะราษฎรส่วนรวมก็ได้พัฒนา
ชาติไทยให้สำเร็จตามหลัก ๖ ประการ ดังที่ผมเสนอ
ไว้แล้วในข้อ ๒.๒ นั้น

ขอให้ท่านทั้งหลายโปรดสังเกตว่า ภายหลังจาก
รัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่ได้ล้มระบบ
ปกครองตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ ฉบับ
๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ เป็นต้นมาจนถึง ๒๔ มิถุนายน
๒๕๒๕ ก็เป็นเวลากว่า ๓๕ ปีแล้ว ประชาธิปไตยก็
ยังล้มลุกคลุกคลานตลอดมา

เกจิอาจารย์บางพวกที่แสดงว่าก้าวหน้าก็ไม่
เกี่ยวกลิ่นรุ่มใหม่ให้เข้าใจเหตุแท้จริงที่เป็นอุปสรรคแก่
การพัฒนาประชาธิปไตย หากท่านเหล่านั้นมุ่งหน้าที่จะ
ขุดเอาคณะราษฎรที่ล้มสลายไปแล้วนั้นขึ้นมาต่อสู้ด้วย
การเสาะหาเรื่องที่เป็นคำบอกเล่า (Hearsay) มาเป็น
หลักวิชาการใส่ความคณะราษฎรดังที่ผมได้กล่าวถึงบาง
ประการแล้วนั้น และชี้ว่าคณะราษฎรไม่ทำให้ราษฎร
เข้าใจรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ราษฎรจึงเข้าใจว่า
“รัฐธรรมนูญคือลูกพระยาพหลฯ” ท่านที่มีสติปัญญา
ก็ย่อมสังเกตเห็นตรารัฐธรรมนูญซึ่งมีพานประดิษฐาน
คัมภีร์รัฐธรรมนูญ ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้นั้น ได้ทำ
ขึ้นตั้งแต่คณะราษฎรยังมีหน้าที่บริหาร หรือควบคุม

การบริหารราชการแผ่นดิน ราษฎรไทยจึงไม่อาจเข้าใจ
ผิดว่า “รัฐธรรมนูญคือลูกพระยาพหลฯ” ส่วนใจความ
สำคัญตามรัฐธรรมนูญนั้น เกจิอาจารย์บางจำพวกก็ไม่
ควรดูหมิ่นคณะสงฆ์ที่ได้รับอาราธนาจากรัฐบาลคณะ
ราษฎร ขอให้สิ่งวัดทุกวัดชี้แจงแก่ราษฎร และไม่ควรถู
ดูหมิ่นหัวหน้าอิสลาม, หัวหน้าคริสตศาสนิก, เจ้าหน้าที่
จังหวัด, อำเภอ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีสติปัญญาพอ
ชี้แจงให้ราษฎรทราบใจความรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ผมจึงขอให้ประชาชนไทยผู้รักชาติ รัก
ประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรม โปรดพิจารณาเป่า
หมายและวิธีการให้ถูกต้อง จึงจะต้องให้บังเกิดระบบ
ประชาธิปไตยสมบูรณ์ในประเทศไทยขึ้นมาได้ โดยใช้
เวลาไม่เนิ่นนานกว่าที่คณะราษฎรส่วนรวมได้รับใช้ชาติ
และราษฎรมาแล้ว

ก่อนจบสุนทรพจน์นี้ ผมขอขอบคุณท่าน
ประธานฯ และท่านกรรมการทุกท่านแห่งงาน “กึ่ง
ศตวรรษประชาธิปไตย” อีกครั้งหนึ่งในความปรารถนา
ดีอันเป็นวัตถุประสงค์ ๕ ประการของท่าน และผมขอ
อวยพรให้ท่านทั้งหลายรวมทั้งประชาชนชาวไทยผู้รัก
ชาติรักประชาธิปไตยที่มีใจเป็นธรรม ประสบสิริสวัสดิ
พิพัฒนามงคล เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ และ
ประสบความสำเร็จในการรับใช้ชาติและราษฎรให้บรรลุ
ถึงซึ่งประชาธิปไตยสมบูรณ์ทุกประการ เทอญ.

ชานกรุงปารีส

วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕

คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน

ถอดจากเทปบันทึกเสียง สุนทรพจน์งาน “กึ่งศตวรรษ
ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕”

พิมพ์ครั้งแรก เอกสารรายงานสัมมนา “กึ่งศตวรรษ
ประชาธิปไตย” (กรุงเทพฯ : โครงการกึ่งศตวรรษ
ประชาธิปไตย, ๒๕๒๕) หลังจากนั้นมีการตีพิมพ์อีก
หลายครั้ง

“แนวคิดของปรีดี พนมยงค์ กับการแก้ไขปัญหาทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และข้อคิดต่อสังคมไทยในปัจจุบัน”

เมื่อวันที่

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

ผู้ดำเนินรายการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดิสร หมวกพิมาย

ผู้ดำเนินการอภิปราย

ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ดร.วิชัยวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

คุณสันติสุข โสภณศิริ

ผู้ดำเนินรายการกล่าวเปิดการอภิปราย โดยเชิญผู้ร่วมเสวนาดำเนินการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในหัวข้อเรื่อง “แนวคิดของปรีดี พนมยงค์ กับการแก้ไขปัญหาทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และข้อคิดต่อสังคมไทยในปัจจุบัน” ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ก่อนที่จะเข้าเรื่องผมก็จะเล่าเรื่องย้อนไปให้ฟังคร่าวๆ ก่อน การประกาศผลการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนในปีนี้ ปรากฏว่าคณะที่มีคะแนนสูงสุดเป็นคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นคณะที่ผมเรียน ผมเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี ๒๕๑๑ สมัยนั้นไม่ต้องสอบเอ็นทรานซ์ สมัยที่เข้ามาเรียนเรายังไม่รู้จักอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ยังไม่มีอนุสาวรีย์หน้าโดมยังเป็นสนามหญ้าและมีสนามเทนนิสเล็กๆ อยู่อันหนึ่งที่เราตีเล่นกัน แต่หลังจากนั้นเราเริ่มศึกษาแล้วก็เริ่มสนใจการเมือง ในช่วงปี ๒๕๑๒ เรามีการเลือกตั้ง และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๑๑ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างนานถึง ๘ ปีเกือบ ๙ ปี เป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างยาวนานที่สุดในโลก

ในปี ๒๕๑๒ เพื่อนๆในกลุ่ม คณะรัฐศาสตร์บัณฑิต ได้ทำหนังสือฉบับหนึ่งเป็นหนังสือชมรม เข้าใจว่าน่าจะเป็นชมรมพุทธศาสน์ซึ่งไม่เกี่ยวอะไรกับการเมืองเลย แต่ปัญหา คือ หน้าปกที่มีการสกรีนรูปของอาจารย์ปรีดีประมาณครึ่งหน้าเป็น Background แบบที่มองไม่ชัด

นักหนังสือเล่มนั้นมีชื่อว่า “ต้นเกิดลูกโตม” ภายในเป็นบทความเขียนเล่าเรื่องอาจารย์ปรีดี ปรากฏว่า สันติบาล วิ่งหากันจ้ำระหวั่นว่าใครทำ แล้วบรรณาธิการก็ถูกเรียกตัวไปเข้าไปสอบ พวกเขาจึงรู้ว่าการนำเสนอเรื่องอาจารย์ปรีดีเป็นเรื่องที่อ่อนไหวมากกับประเด็นทางการเมืองที่ห้ามพูด

หนังสือเรื่องนั้นทำให้เกิดการออกไปปลิวกัน ๒ ฝ่าย ฝ่ายที่โจมตีกล่าวว่าพวกเราเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่งต่างฝ่ายต่างไม่ยอม มีการออกไปปลิวสู้กัน เขาปะเข้าเราปะเย็น ปะกันเต็มทำพระจันทร์ไปหมด ในที่สุดท่านอธิการบดีต้องเรียกไปเจรจาสงบศึกกัน (สมัยนั้นท่านอธิการบดีก็คือ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์)

หลังจากเหตุการณ์นั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นปฏิสัมพันธ์ของรุ่นเรากับอาจารย์ปรีดี อีกทั้งการเมืองที่เปลี่ยนในประวัติศาสตร์ กับข้างนอกก็เป็นกระแสเดียวกัน เนื่องจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ก็เริ่มก่อตัวที่นี่ แล้วก็เริ่มชุมนุมกันในประวัติศาสตร์ เราเข้าใจและรู้จักอาจารย์ปรีดี ในแง่ที่เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลในสมัยนั้นและสมัยต่อมาไม่ค่อยชอบเท่าไร

ก่อนจะพูดถึงเรื่องแนวคิดอาจารย์ ปรีดี ผมอยากจะวาดภาพให้ท่านเห็นสักนิดหนึ่งว่าความคิดคนไม่ได้เกิดขึ้นมาลอยๆมันต้องมีกรอบว่าทำไมท่านถึงคิดอย่างนั้น ก่อนอื่นต้องเข้าใจกับสิ่งที่เรียกว่าบริบทก่อน

- สภาพของคนทั้งโลก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ช่วงสงครามเย็นเป็นสถานการณ์ใหม่ของโลก เป็นการต่อสู้ระหว่าง ๒ มหาอำนาจ คือมหาอำนาจ ฝ่ายลัทธิสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ นำโดยสหภาพโซเวียต กับฝ่ายเสรีประชาธิปไตย นำโดยสหรัฐอเมริกา

- หลังจากช่วงสงครามเย็นยุติลงสิ่งสำคัญที่จะมีผลต่อประเทศไทยและทั่วทั้งเอเชียอาคเนย์ ก็คือสหรัฐอเมริกาก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก อีกทั้งทางฝ่ายสหภาพโซเวียตหรือฝ่ายซ้ายก็มีแนวร่วมจำนวนมาก ขบวนการฝ่ายซ้ายก็เริ่มที่จะรุกสร้างปัญหา

- ในตอนนั้นก็เกิดเหตุที่เกิดขึ้น ๒ ประเทศ คือที่กรีกและที่ตุรกี ซึ่งฝ่ายซ้ายทำท่าว่าจะยึดอำนาจได้ เขาก็อ้างว่าเพราะโซเวียตหนุนหลัง เพราะฉะนั้นอเมริกาก็ตัดสินใจว่าต้องเข้าไปประจบ เพื่อที่จะหยุดไม่ให้ฝ่ายซ้ายยึดอำนาจได้ โดยเริ่มให้ความช่วยเหลือทางด้านทหารและเศรษฐกิจ แล้วก็ตั้งหน่วยงานที่เรารู้จักกันดี คือ CIA สำนักงานข่าวกรองกลาง (แต่หลังจากที่โซเวียตล้มคนทั่วไปจึงรู้ว่า CIA เป็นหน่วยงานที่อยู่เบื้องหลังการล้มฝ่ายซ้าย)

- บทบาทของอเมริกานั้นได้มีอิทธิพลต่อการเกิดรัฐประหารของไทย เมื่อวันที่ ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ เพราะว่ามีมรดกทางการเมืองประชาธิปไตยแบบที่ไม่มั่นคง แบบที่ฟาดฟันกัน แบบที่เราเห็นในปัจจุบัน ที่ตกทอดกันมาสามารถฟังธงเลยว่ามาจากรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ไม่ใช่มรดกของปี ๒๔๗๕ เส้นแบ่งที่ทำลายทุกอย่างแล้ว ก็สร้างระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่เหมือนที่เราเจอในปัจจุบันนี้ นี่คือลูกหลานของ ๘ พ.ย. ๒๔๙๐

ก่อนจะเข้าแนวคิดอาจารย์ปรีดี ขอสรุปปัญหาทางการเมืองไทยตอนนั้น ซึ่งดูแล้วมันไม่ได้ต่างจากตอนนี้เลย คือ ผู้นำแบ่งแยก เป็นความขัดแย้งอย่างขนานใหญ่ กลุ่มที่ขัดที่สุดคือ สายพลเรือนของคณะราษฎร ภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กับจอมพล. ปิบูลสงคราม เสร็จแล้วก็มี ความขัดแย้งที่ขยายวงออกไปเรียกว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับคณะเจ้าก็คือฝ่ายที่พูดง่ายๆ ว่าเดินตามความคิดของการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จะเป็นฝ่ายคณะราษฎรแล้วก็ฝ่ายคณะเจ้าก็คือต้องการที่จะรื้อฟื้นอำนาจหรือประเพณีหรือความเชื่อแบบเก่าให้เกิดขึ้นมา ผมสรุปสั้นๆ ว่านี่คือความขัดแย้งแล้วมันไม่หมดไปจากสังคมไทยแนวคิดแบบนี้ก็ยังมี การขัดแย้งกันอยู่ต่อมาจนถึงวันนี้

แนวคิดของอาจารย์ปรีดี ในเรื่องเศรษฐกิจ

ถ้าเรียกอีกแบบก็คือความคิดเรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมือง ปริญญาเอกที่ท่านอาจารย์ปรีดี ได้รับก็คือ เศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นเศรษฐศาสตร์ที่แก้ปัญหาเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองปัญหาทางการเมือง และที่น่าสนใจก็คือความคิดความเห็นหรือบทบาททาง เศรษฐศาสตร์ทางการเมืองของอาจารย์ปรีดีนั้นพูดกันน้อยและไม่ค่อยถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญ ซึ่งก็เข้าใจเพราะเนื้อหาค่อนข้างยากและถูกสกัดกั้น

เนื่องจากเมื่ออาจารย์ปรีดีกับสภาผู้แทนเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจเพื่อเตรียมแก้ปัญหาดเศรษฐกิจสังคมไทยในตอนนั้นก็ไปปะทะกับพลังฝ่ายต่อต้านมหาศาล

นี่คือคำพูดของอาจารย์จากหนังสือ เค้าโครงเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) “การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ไม่ใช่ coup d’ etat (ภาษาฝรั่งเศส แปลว่ารัฐประหาร) แต่เป็น revolution (การปฏิวัติ) เป็นการปฏิวัติทางเศรษฐกิจซึ่งไม่มีอยู่ทางการปกครองซึ่งเปลี่ยนจากพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายคนเท่านั้น” อาจารย์ปรีดีมองการเปลี่ยนแปลงคราวนี้ต้องเปลี่ยนแปลงไปถึงระบบเศรษฐกิจ เรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจของคณะราษฎรที่อาจารย์ปรีดี นำเสนอขึ้นมาเกิดจาก สส. ประเภทแต่งตั้ง (ตอนนั้นมี ๒ ประเภท) ได้เสนอว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องแก้และต้องทำอย่างจริงจังก็เสนอคณะราษฎรได้รับมา แสดงว่าไม่ใช่อาจารย์ปรีดีที่วางแผนแต่เป็นสภาผู้แทนที่เป็นผู้แทนของปวงชนจริงๆก็นำเอาความคิดนี้เข้ามา โดยอาจารย์ปรีดีรับหน้าที่เป็นผู้ร่างเค้าโครงอันนี้ขึ้นมาทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ในหลัก ๖ ประการ โดยกำหนดให้การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ อยู่ในข้อที่ ๓ ในหลัก ๖ ข้อ ร่างเค้าโครงมีอยู่ ๓ ส่วน ส่วนแรกเป็นคำชี้แจง ส่วนที่ ๒ เป็นร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรมี ๕ หมวด ส่วนที่ ๓ เป็นร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบการเศรษฐกิจ ๕ หมวด ส่วนนี้ที่สำคัญเป็นตัวนำไปสู่การเปลี่ยนพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจ ส่วนนี้จะเป็นส่วนที่มีปัญหาและเป็นส่วนที่โดนวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด เพราะว่าส่วนนี้จะมีวรรคสุดท้าย ลงท้ายว่ารัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ที่ดิน ทุน รวมทั้งแรงงานด้วย เพราะว่า จะให้ราษฎร ชาวไร่ ชาวนาทั้งหมด เข้ามาเป็นข้าราชการเป็นคนของรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐบาลเป็นเจ้าของทั้งหมดหรือเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเองเลยไม่ได้ปล่อยให้เอกชนทำตามใจได้

ผมจะเล่าเรื่องการโต้กันระหว่างผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการร่างเค้าโครง ซึ่งอาจารย์ปรีดีท่านได้อธิบายไว้ว่า “การคิดที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ ข้าพเจ้าได้ฟังเสียงถึงสภาพอันแท้จริงตลอดจนนิสัยใจคอของราษฎรส่วนมาก ว่าการที่จะส่งเสริมให้ราษฎรมีความสุขสมบูรณ์นั้น มีอยู่ทางเดียวซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง โดยแบ่งการเศรษฐกิจนั้นเป็นสหกรณ์ต่างๆ” อาจารย์ปรีดีได้ยืนยันว่าแนวคิดที่มีรัฐลงไปมันคนละอย่างกับรัฐสังคมนิยม แต่เป็นการที่รัฐจะต้องเข้าไปช่วยมากกว่าจะให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมเท่าเทียมกันอย่างเดียว ซึ่งทำได้ยากในตอนนั้น เพราะฉะนั้นรัฐไม่ได้เข้ายึดกิจการ แต่เป็นซื้อกิจการเท่าที่จำเป็นเฉพาะในการประกอบการไม่ใช่ซื้อเพื่อเก็งกำไร ส่วนแรงงานคือการให้ราษฎรเป็นข้าราชการของรัฐเสีย นอกจากผู้ที่มีอาชีพอิสระบางอย่าง เช่นนักประพันธ์ ครู แพทย์ ทนายความ ช่างเขียน ฯลฯ ก็ประกอบการเศรษฐกิจของตนไปได้ เพราะว่ากลุ่มอาชีพพวกนี้มีปัจจัยมีฐานของตนเองแล้วส่วนเงินทุนรัฐก็เก็บจากภาษีแบบต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมไปถึงกู้เงินจากภายในประเทศและการออกสลากกินแบ่ง เป็นต้น

การทำงานในความคิดของปรีดี คือการทำราชการ ความคิดนี้ก็เป็นประเด็นที่ทำให้ถกเถียงกันอย่างมากอาจารย์ปรีดีบอกว่า “นิสัยคนไทยชอบทำราชการ คือชอบเอาแรงงานของตนมาแลกกับเงินเดือนของรัฐบาล” ถ้ามองจากอาจารย์ปรีดี ในเรื่องแรงงานของคนไทยไม่เหมือนของคนอเมริกัน เนื่องจากอเมริกันมองว่าการใช้แรงงานคือการทำงานของตนเองแล้วได้เงินมาเป็นของตนเองเพราะเศรษฐกิจของเขาเป็นเศรษฐกิจที่เปิดเท่าเทียมกันคือไม่มีคนที่มีปัจจัยการผลิตที่มากกว่าทุกคนเท่ากันหมด แต่สังคมไทยเป็นสังคมที่คนไม่เท่ากันมาก่อน ต้องมีคนได้เปรียบเสียเปรียบ เพราะฉะนั้นอาจารย์ปรีดีจึงคิดว่า รัฐต้องลงไปเป็นตัวกลางแทน แล้วราษฎรก็ไม่ต้องมาเถียงกันเพราะว่าคนส่วนใหญ่ก็จะรับได้

แนวคิดที่ได้เค้าโครงเศรษฐกิจนี้วิจารณ์ว่า “ราษฎรคงอยากเป็นข้าราชการประเภทนั่งโต๊ะชด้น้ำชาชี่นัว มากกว่าเป็นข้าราชการออกแรงขุดดิน” แต่อาจารย์ปรีดี กลับมองตรงกันข้าม ท่านมองว่า “มนุษย์ที่เกิดมามีมือเป็นเจ้าหนี้ออกัน เช่นคนจนนั้น เพราะฝูงชนทำให้จนก็ได้ ...หรือที่คนรวยเวลานี้ไม่ใช่เพราะแรงงานของตนเลย ฉะนั้น จึงถือว่ามนุษย์ต่างมีหนี้ตามธรรมชาติร่วมกัน จึงจำต้องร่วมกันภัยต่อกันและร่วมในการประกอบการเศรษฐกิจ” อาจารย์ปรีดีตั้งเป้าหมายว่าระบบเศรษฐกิจใหม่ของสยามจะดำเนินไปตามลัทธิอุตสาหกรรม บรรดาราษฎรที่เป็นข้าราชการ ก็คงไม่ใช่พวกออกแรงขุดดินเป็นสำคัญ หากแต่จะเป็นกรรมาชีพหรือช่างเทคนิคเสียมากกว่า นอกจากนี้ อาจารย์ปรีดียังเห็นว่า การจัดการที่ดีและการใช้เครื่องจักรกลจะเป็นวิธีแก้ไขแรงงานที่เสียไปได้ด้วย สมัยนั้นได้มีระบบสายพานเกิดขึ้น อเมริกาคิดค้นเรื่องระบบโรงงานที่นำมาใช้ในระบอบอุตสาหกรรม หากมองในระบบเช่นนี้ การที่อาจารย์ปรีดีร่างในเค้าโครงเศรษฐกิจจึงไม่ใช่สิ่งที่ใหม่หรือสุดขั้วจนเกินไป

แนวคิดของอาจารย์ปรีดีคือแนวคิดเศรษฐศาสตร์ทางการเมือง ที่จะเปิดโอกาสให้คนที่มิอิสระทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ปกครองตนเองในรูปแบบเทศบาลและสหกรณ์ ดำเนินการต่อไปในเรื่องของ การศึกษา สาธารณสุข การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ความมั่นคงทางการทหาร ซึ่งแสดงให้เห็นการจัดการที่ครบรูปแบบ เมื่อเปรียบเทียบกับความคิดทางประชาธิปไตยกับความคิดที่มีมาตั้งแต่ยุคกรีก คำว่า Self Government ก็คือ การปกครองที่ให้ประชาชนปกครองตนเอง

ประเด็นสุดท้ายที่ถูกโจมตีอย่างหนัก คือเค้าโครงเศรษฐกิจในโครงการวินิจฉัยที่กล่าวว่า “สภาพอาการเป็นสัตว์หรือทาสกับการเป็นไทของมนุษย์มี

ความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ มนุษย์ย่อมต้องการอิสรภาพ ถ้ามนุษย์ไม่มีอิสรภาพ ความเป็นไทที่จะกระทำการให้ถูกกฎหมายด้วยความสมัครใจตลอดชีวิตแล้ว เมื่อนั้นความเป็นมนุษย์ก็กลายเป็นสัตว์หรือเป็นทาสทันที การที่จะระวังไม่ให้มนุษย์เป็นสัตว์นั้นต้องคำนึงถึงข้อนี้ด้วยการบริหารจัดการให้มีที่อยู่อาศัย มีอาหารบริโภค ไม่ใช่สิ่งสำคัญ แต่สิ่งสำคัญคือ การให้อิสรภาพกับมนุษย์” เค้าโครงเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ถูกมองว่าเป็นการจำกัดอิสรภาพของประชาชนในประเทศให้ทำตามนโยบาย เมื่อมองย้อนกลับไปในยุโรปจะเห็นแนวคิดเศรษฐศาสตร์ทางการเมืองที่เรียกว่า National economy มองว่า การที่จะฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจต้องสร้างรัฐที่สมบูรณ์ แข็งแรง หลังจากนั้นรัฐจึงจะไปขยายทุน ขยายอุตสาหกรรม ประติมากรรม ศิลปวิทยาให้พร้อมบริบูรณ์ต่อไป ซึ่งไม่ใช่แนวคิดคอมมิวนิสต์ ฉะนั้นแนวคิดของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงให้ความสำคัญเหมือนกับระบบเศรษฐกิจแห่งชาติในยุโรป

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ได้กล่าวถึง ความเสมอภาคไว้ว่า “ความเสมอภาคเกิดขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ความเสมอภาคในการปกครองนอกจากความเสมอภาคบนกระดาษแล้ว ยังเป็นความเสมอภาคในการรับราชการด้วย ส่วนความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจคือราษฎรมีความเสมอภาคในการที่จะไม่อดตาย เค้าโครงเศรษฐกิจเชื่อว่า เสรีภาพและความเสมอภาคอยู่ที่ห้องไม่ได้อยู่ที่หัวหรือใจ”

คำว่าเสรีภาพของคณะราษฎรเป็นเสรีภาพที่เป็นรูปธรรมไม่ใช่นามธรรม เนื่องจากเสรีภาพในทางนามธรรม คือ การกำหนดว่าประชาชนมีสิทธิตามธรรมชาติ เช่น มีสิทธิในทรัพย์สิน ในอิสรภาพ มีความสุขต่างๆ ได้ โดยที่รัฐไม่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง เค้าโครงเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ไม่ใช่ความคิดของฝ่ายซ้ายจัด การที่เสนอให้รัฐมาดำเนินการต่างๆ

นั้นเป็นการมองแบบลัทธิเสรีนิยม ซึ่งมองว่าแรงงาน เป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิตแบบทุน แต่สามารถเป็นเจ้าของหรือมีอิสระ และผลักดันระบอบการผลิตแบบ อุตสาหกรรมให้พัฒนาต่อไป เพียงแต่ว่าการนำเสนอ ดังกล่าวเป็นการนำเสนอที่ล้าหน้ากว่าที่คนจะยอมรับ ได้เพราะเป็นการยกระดับให้ราษฎรไทยก้าวพ้นจากระบบไพร่ที่อยู่ภายใต้พันธนาการต่างๆ ในสังคมสมัย นั้นไปสู่ระบบสหกรณ์และสังคมนิยมโดยรัฐ ราษฎร หลุดจากระบบพันธนาการภายใต้การอุปถัมภ์ของนาย กลายเป็นข้าราชการที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ซึ่งแนวคิด ดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เข้าใจยาก และเป็นสาเหตุของความขัดแย้งประการแรกๆ ที่ไม่สามารถประนีประนอม ได้ระหว่างคณะราษฎรและกลุ่มต่อต้านคณะราษฎร เพราะโดยปกติแล้วการปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลง ระบบเศรษฐกิจ หากทำตามเค้าโครงทางเศรษฐกิจ อาจจะทำไม่ได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ แต่หากทำได้ประมาณ ๕๐-๖๐ เปอร์เซ็นต์อาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมไทยที่ดีขึ้น แต่เหตุการณ์ดังกล่าวไม่เกิดขึ้น เนื่องจากคณะราษฎรถูกต่อต้านและมีการยึดอำนาจรัฐ

ปัญหาระบอบการปกครองเป็นปัญหาที่สำคัญ ไม่น้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การให้ความต่อเนื่องระหว่าง ระบบการปกครองแบบเก่าและระบบการปกครองแบบ ใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่นักประวัติศาสตร์ทางการเมืองและ นักประวัติศาสตร์ไทยไม่ได้คำนึงถึงเท่าใดนัก คนทั่วไป มักมองว่าคณะราษฎรประนีประนอมมากเกินไป ดังนั้น เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับคณะราษฎรในขณะนั้น ซึ่งบุคคลที่จะให้ความเข้าใจได้ดี คือ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ การประนีประนอมนั้นต้องกระทำโดยยึดหลักการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข ซึ่งเป็นระบอบการปกครองเช่นเดียวกับการ ปกครองของไทยแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ เคยปกครองมาแล้ว เพียงแต่มีการเปลี่ยนแปลง คือ การ

ทำให้อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนแต่มี พระมหากษัตริย์กุมอำนาจอยู่ กลายเป็นอำนาจ อธิปไตยของประชาชนโดยแท้จริง เพราะฉะนั้น อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงกล่าวว่าอำนาจในระบอบ ใหม่มีความชอบธรรมเด็ดขาดเช่นเดียวกับอำนาจใน ระบอบเก่า แต่แตกต่างกันคือ อำนาจในระบอบใหม่วาง อยู่บนกฎหมายไม่ได้วางอยู่บนอำนาจ

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้เน้นย้ำอยู่เสมอว่า ระบอบรัฐธรรมนูญเป็นระบอบที่ต้องการ ความมั่นคง ถาวร และดำเนินการด้วยความสุขุม รอบคอบ ระบอบรัฐธรรมนูญมั่นคงเท่าใด ประชาชนก็ จะมั่งคั่งสมบูรณ์มากขึ้นเท่านั้น สยามรัฐก็จะเท่าเทียม กับนานาอารยประเทศ ความสุขที่ได้จากจากระบอบ รัฐธรรมนูญเป็นความสุขที่แท้จริง ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตย ไม่ใช่ สิ่งที่มาจากต่างประเทศ หากแต่ระบอบการปกครองที่ ถือมดีของประชาชนเป็นใหญ่ นั่นกำเนิดในมนุษยชาติใน โลกแล้ว แต่มีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไป เพราะ ฉะนั้นในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คือ การที่ปวง ขนชาวไทยได้รับพระราชทานสิทธิประชาธิปไตยคืน จากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีคณะ ราษฎรเป็นผู้นำขอพระราชทาน การให้รัฐธรรมนูญแสดง ถึงความเต็มพระทัยในการพระราชทานราชานุมัติ เป็น ปฏิญญาแห่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยภาย หลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นพันธะระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาชน ดังนั้น ผู้ที่ยึดอำนาจและทำลาย รัฐธรรมนูญถือเป็นผู้ที่ทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ อย่่าทะเลาะกันในเรื่องรูปแบบและตัวบุคคล แต่ให้ยึด ผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก เมื่อแก้ไขปัญหาดัง กล่าวได้ รูปแบบก็จะคลี่คลาย แต่ปัญหาคือ คำแนะนำ เหล่านี้มีได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์เลย เพราะเรามัว ถกเถียงกันเรื่องรูปแบบอยู่

คุณสันติสุข โสภณศิริ

ปัญหาทางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเค้าโครงเศรษฐกิจ ใน พ.ศ. ๒๔๘๘ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ไม่ได้นำความคิดเกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจมาใช้โดยตรง แต่จะใช้หลักสามัคคีธรรมด้วย เรื่องที่จะกล่าวต่อไปคือปัญหาทางการเมืองภายในประเทศซึ่งเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สถานะของประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แตกต่างจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ กล่าวคือเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประเทศไทยไม่ได้อยู่ในสมรภูมिरบ แต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศญี่ปุ่นได้บุกเข้ามาแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศไทย มีการพิมพ์พันธบัตรต่างๆ ทำให้ภาวะทางการเงิน การคลัง และภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับความเสียหายเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ถือว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เช่นเดียวกับศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณได้กล่าวไว้ในการอภิปรายตอนต้นว่า ในคณะราษฎรได้แบ่งแยกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายของทหาร คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม และฝ่ายของทหารบก ซึ่งมีลักษณะทหารนิยมและมีความเป็นชาตินิยม โดยมีลักษณะที่ก้าวไปทาง “เชื้อผู้นำ ชาติพันธุ์” แล้วก็สร้างมหาอาณาจักรรักไทย โดยมีแนวคิดที่เชื่อชาตินิยม กลายๆ เพื่อต้องการดินแดนที่ประเทศไทยเคยสูญเสียไปในสมัยรัชการที่ ๕ กลับคืนมา

ด้านฝ่ายอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กับกลุ่มของกองทัพเรือ และกลุ่มเพื่อนๆ คณะราษฎรที่นิยมประชาธิปไตย และกลุ่มพรรคสหชีพ (กลุ่มทางด้านอีสาน ซึ่งมีคุณเดือน บุนนาค เป็นหัวหน้าพรรค) จะมึฐานของประชาชนในกลุ่มนี้ และอาจมีกลุ่มผู้ใช้แรงงานในเมือง และมีกลุ่มของคณะเจ้า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า

มีการแบ่งแยกออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ในช่วงระหว่างสงครามโลกและหลังสงครามโลก แต่วิธีการแบ่งฝ่ายของทั้ง ๓ กลุ่มนี้จะแตกต่างกัน คือ ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ กลุ่มของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จะพยายามประสานประโยชน์กับกลุ่มของเจ้านายหรือกลุ่มอนุรักษนิยมเพื่อต่อต้าน จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีการเปลี่ยนแปลง คือกลุ่มของเจ้านายจะกลับไปอยู่อยู่กับกลุ่มของทหารบกที่ทำการรัฐประหาร ทำให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ โดดเดี่ยว หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สถานการณ์ทางการเมืองและการแบ่งกลุ่มทางการเมืองมีอยู่จริง แต่การจับขั้วจะเปลี่ยนไป และมีความสำคัญมากต่อการที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ พยายามใช้แนวคิดของท่านในการแก้ปัญหา

ในที่นี้วิธีการแก้ปัญหาทางการเมืองของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาของประเทศด้วย เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไม่มีผู้ใดที่จะเป็นผู้นำทางการเมืองในการบริหารชาติบ้านเมือง หากจะให้คุณควง อภัยวงศ์ ขึ้นมาบริหารประเทศ ท่านก็เป็นหัวหน้ารัฐบาลในช่วงที่ญี่ปุ่นบุกเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งอาจทำให้สายพันธมิตรไม่พอใจนัก แม้ว่าฝ่ายคุณควง อภัยวงศ์จะร่วมมือกับเสรีไทยระดับหนึ่งก็ตาม หากจะให้ ท่านทวี บุญยเกตุ ขึ้นมาบริหารประเทศก็ไม่สะดวก ส่วนท่านเสนีย์ ตอนนั้นคณะราษฎรก็เห็นว่ายังไม่เหมาะสม ซึ่งอาจจะให้ท่านเสนีย์ขึ้นมาบริหารประเทศช่วงหนึ่ง คือ ช่วงหลังสงครามโลกที่เพิ่งจบสิ้นเพื่อเจรจากับอังกฤษ

จนในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ก็มาเป็นนายกรัฐมนตรีเอง ซึ่งมีคำแถลงนโยบายของรัฐบาลด้วย หากใครได้มีโอกาสอ่านจะเห็นว่า คำแถลงนโยบายนั้นมีเพียง ๑๒ ข้อสั้นๆ ซึ่งเป็นลักษณะแนวคิดของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ โดยแท้จริง เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ไม่ยืดเยื้อ

เมื่อเราศึกษาคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาของ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ แล้ว จะเห็นแนวคิดในการแก้ปัญหาทางด้านการเมือง และทางเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและระหว่าง ประเทศด้วย สิ่งสำคัญที่ท่านแถลงนโยบาย ๑๒ ข้อ ข้อหลักๆ คือ ประเทศอื่นๆ ทั่วโลกประสบกับภัยพิบัติ ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การคลัง เสถียรภาพทาง เศรษฐกิจก็ย่ำแย่ และก็มีปัญหาทางด้านการครองชีพ ความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ แต่ที่สำคัญคือ ข้อ ที่ ๔ ท่านพูดถึงเรื่องทหารไว้ด้วย ท่านบอกว่า ท่านจะ ปรับปรุง จัดการ ปกครองทางการทหารให้สอดคล้องกับ ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นดาบสองคม แต่ด้านหนึ่ง ท่านก็ไม่ยอมให้สัมพันธมิตรโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ที่พยายามเข้ามาควบคุมการทหารในประเทศไทย มี นักวิชาการหลายท่านศึกษาไว้ว่า หากให้สัมพันธมิตร เข้ามาควบคุมทหาร ปัจจุบันนี้ทหารก็ไม่สามารถทำ รัฐประหารได้ คือ ทหารจะอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญ ไม่มีอำนาจมากพอที่จะทำรัฐประหารหลังจากนั้นได้

แต่ด้วยความที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์เห็นว่า ใน เมื่อประเทศไทยก็ร่วมรบกับสัมพันธมิตร ประเทศไทย ต้องมีเอกราชโดยสมบูรณ์ มีอิสรภาพ ท่านก็พยายาม ไม่ให้มีการควบคุมกองทัพของประเทศไทย เพราะ ฉะนั้นนโยบายภายในประเทศของท่าน คือ ท่านจะมีการดูแลเรื่องการจัดทหารให้เข้ารูปเข้ารอยตามระบอบ รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย แต่มีข้อสำคัญที่ท่านก็ รับรู้อยู่ว่า ทหารโดยเฉพาะทหารบกไม่พอใจ เพราะใน ช่วงระหว่างสงคราม โดยเฉพาะในยุคที่ท่านจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นมีการส่งทหารไปรบ ที่เชียงตุง พอหลังปี ๒๔๘๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม หมดอำนาจ มีพลเรือนเข้ามาดูแล ทหารที่ปลดประจำ การออกมาก็ลำบากยากแค้น อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงแถลงในรัฐสภาว่า จะดูแลสวัสดิการของทหารไม่ให้ ลำบาก แต่ก็แก้ปัญหาไม่ทันเพราะมีปัญหาเกี่ยวกับ กรณีสวรรคตเกิดขึ้นมาก่อน

เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทยได้ ประกาศอิสรภาพ แต่ก็มีหลายประเทศที่ไม่ยอมรับ เช่น สหรัฐอเมริกาที่ถือว่าประเทศไทยยังอยู่ภายใต้ การครอบงำของกองทัพญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษก็ไม่ ยอมรับ เพราะถือว่าประเทศไทยประกาศสงครามกับ อังกฤษ เพราะฉะนั้นในการทำข้อตกลงสมบูรณแบบ ของอังกฤษ แม้ว่าอังกฤษจะยอมรับในการประกาศ อิสรภาพของประเทศไทยก่อนวันที่กองทัพญี่ปุ่นจะเข้า มาในประเทศไทยนั้น ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบ ดัง นั้นในข้อตกลงที่ ๑๓ และ ๑๔ ก็เป็นเรื่องที่ทำให้ยาก เช่น ข้อตกลงข้อที่ ๑๓ ที่ห้ามประเทศไทยส่งออกข้าว ดีบุก ยางพารา จึงทำให้ประเทศไทยไม่มีเงินตราเข้า มาในประเทศ เป็นต้น ภายหลังจากอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้เจรจาจนทำให้ประเทศไทยไม่ต้องส่งออกข้าวให้กับ อังกฤษในจำนวนที่น้อยกว่าอังกฤษต้องการ

สาเหตุที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เร่งรัดให้มี รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ในขณะที่บ้านเมืองกำลังมีปัญหาทางเศรษฐกิจและ เสถียรภาพทางการเมือง เนื่องจาก อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่สำคัญ ของชาติบ้านเมืองอีกหนึ่งสถาบัน นับตั้งแต่การ เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จะเห็นได้ว่า คำปฏิญญาของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ที่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าจะซื่อสัตย์ ซื่อตรง ทำการเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ รัฐธรรมนูญ” เป็นสิ่งที่คณะราษฎรต้องการที่จะทำ เนื่องจากเล็งเห็นว่าหากบ้านเมืองไม่มีระบอบ ประชาธิปไตยที่มั่นคงจะไม่มีทางพัฒนาประเทศต่อ ไปได้ แม้ในช่วงวิกฤตคือ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ ต้องวางรากฐานให้มั่นคงโดยเฉพาะตามสัญญาที่คณะ ราษฎรให้ไว้ ในช่วงรัฐธรรมนูญฉบับแรก (๒๗ มิถุนายน) และฉบับถาวร (๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕) มีการแบ่งออกเป็น ๓ สมัย คือ สมัยแรกมีการเลือกตั้งสมาชิกประเภท

ที่ ๑ เลือกตั้งทางอ้อม (หมู่บ้านเลือกตำบล ตำบลเลือกจังหวัด) สมาชิกประเภทที่ ๒ คือ สว. ในสมัยหลังได้มาจากการแต่งตั้ง ภายหลังไม่เกิน ๑๐ ปีหรือประชาชนมีการศึกษาระดับประถมศึกษาเกินกึ่งหนึ่งก็ต้องมีการเลือกตั้งทางตรง แต่เมื่อเกิดสงครามโลกขึ้นจึงต้องเลื่อนระยะเวลาออกไปอีก ๕ ปี

ในช่วงการวางรากฐานประชาธิปไตยเริ่มต้นในปี ๒๔๗๕ จนถึงปีที่รัชกาลที่ ๗ สละราชสมบัติ มีการโจมตีคณะราษฎรว่าเป็นอนาธิปไตย (อำนาจไม่ได้อยู่ที่พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว แต่มีผู้มีอำนาจหลายคนคือ มีการตั้งคนของคณะราษฎรเข้ามามีอำนาจ) สิ่งที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ คำนึงถึงคือทำอะไรให้มีประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ คือ มีการเลือกตั้งจากประชาชนโดยแท้จริงเพื่อที่จะไม่ให้เป็นข้ออ้างของฝ่ายที่ต่อต้าน ดังนั้น อาจารย์ปรีดี พนมยงค์จึงมีวัตถุประสงค์ให้มีรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่เป็นพันธะสัญญาจากรัชกาลที่ ๗ ไม่ใช่อนาธิปไตย เนื่องจากมีพรรคการเมืองบางพรรคในสมัยนั้นทำหน้าที่เป็นอนาธิปไตยอยู่นอกสภาจำนวนมาก ใน พ.ศ. ๒๔๘๙ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงมีสุนทรพจน์ที่ชัดเจนว่า ท่านต้องการให้เกิดสามัคคีธรรม แล้วในคำพระราชปรารภรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ ก็ระบุไว้ชัดเจนว่า ต้องการความสามัคคีธรรม พร้อมทั้งด้วยสามัคคีธรรม จะเห็นได้ว่าอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ใช้คำว่า “สามัคคีธรรม” เป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาธิปไตยในยุคของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นประชาธิปไตยที่พร้อมไปด้วยสามัคคีธรรม แม้ว่าจะมีการแตกแยกภายหลังแต่ก็แสดงให้เห็นว่าท่านพยายามใช้ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือว่าไม่ต้องใช้เป็นข้ออ้างต่อไป

คำประกาศของคณะราษฎรในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่ว่า “ถ้าไม่รับอัญเชิญเสด็จไปเป็นพระมหากษัตริย์ ก็จะเป็นระบอบประชาธิปไตย” คำว่า ประชาธิปไตย

สมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ หรือช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕ ตอนต้น คำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบการปกครองที่มีคนธรรมดาเป็นประมุข เมื่อสมัยอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ สอนหนังสือ ก็ได้อธิบายคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่า ให้ดูบุคคลที่เป็นประมุข หากพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็คือ ราชาธิปไตย หากบุคคลที่เป็นประมุขเป็นบุคคลธรรมดาก็คือ ประชาธิปไตย ดังนั้น คำว่า ประชาธิปไตย ของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงหมายถึงระบอบการปกครองที่มีบุคคลธรรมดาเป็นประมุข จนต่อมาภายหลังมีการยืดหยุ่น หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเพราะอาจารย์ปรีดี พนมยงค์และคณะราษฎรส่วนหนึ่งเห็นว่า ไม่มีประโยชน์หากเราจะยึดติดระบอบการปกครองแบบฝรั่งเศสที่รับมา แม้ว่าเราจะรับระบอบการปกครองประชาธิปไตยมาจากฝรั่งเศส แต่เรามีสิทธิ เสรีภาพ และภราดรภาพได้เท่าเทียมกับระบอบประชาธิปไตยที่ไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อเราวางแบบแล้วก็จะได้มาจัดการด้านเนื้อหาซึ่งเกี่ยวข้องกับความสุข สมบูรณ์ของประชาชน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีการตั้ง “คณะกรรมการราษฎร” ขึ้น ทำให้มีการยึดติดกับคำดังกล่าว ก่อให้เกิดการช่วงชิงอำนาจระหว่าง ๓ กลุ่มที่เป็นประชาธิปไตย ได้แก่ กลุ่มของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กลุ่มของทหารที่ต้องการให้อาณาภิบาลกลับเข้ามามีอิทธิพล และกลุ่มอนุรักษนิยม ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ปรองดองยากมาจนถึงปัจจุบัน

มรว.ศีกฤทธิ ปราโมช เปรียบอาจารย์ปรีดี พนมยงค์เหมือนพระที่อยู่ในโบสถ์ คือ ไม่มีพิษภัยเพราะอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เองไม่ได้มีเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองมาก ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับสมบูรณ์ของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต้องเป็นรัฐธรรมนูญสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา เวลาอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ สอนโรงเรียนกฎหมายมักกล่าวเสมอว่า ระบอบ

สามัคคีธรรม ก็คือ ระบอบประชาธิปไตยแบบพุทธที่ใช้
ในรัฐพุทธแบบโบราณ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดี
พนมยงค์ ต้องการสื่อทศว่า ระบอบประชาธิปไตยของไทย
ก็สื่อทศแนวคิดมาจากระบบการปกครองแบบ
รัฐพุทธแบบดั้งเดิมที่คนไทยคุ้นเคย กล่าวคือ พยายาม
ทำให้ประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องตะวันตก แต่ภายหลังก็ถูก
โจมตีว่า ประชาธิปไตยของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็น
ประชาธิปไตยทฤษฎีของตะวันตก เป็นประชาธิปไตยที่
โค่นล้มต้นโพธิ์ต้นไทร เหมือนการปลุกต้นตำแยเอาร่ม
จุดนี้แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และกลุ่ม
ของท่านเองพยายามจะสมานสามัคคี

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีอำนาจคุม
การทหารในสมัยนั้นก็ยอมรับอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
แต่เมื่อมีคณะรัฐประหารซึ่งเป็นบุคคลคนละกลุ่มกับ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้มีข้อสงสัยว่าคณะ
รัฐประหารที่มีผู้นำเป็นทหารนอกราชการจึงทำการ
ปฏิวัติได้ ๑) ปัญหาภายในประเทศ คือ ทหารไม่
พอใจที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์คืนดินแดนที่ทหารไป
รบจากเชียงตุง เมืองพานคืนไป ๒) ปัญหาระหว่าง
ประเทศ คือ ประเทศไทยต้องคืนดินแดนบางส่วนให้กับ
ต่างประเทศ การกระทำของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ดัง
กล่าวจึงไปกระตุ้นลัทธิชาตินิยมของทหาร ทำให้เกิดการ
โค่นล้มอำนาจจากฝ่ายทหารต่างๆ ซึ่งเหตุการณ์ในอดีต
จะเป็นบทเรียนที่ดีทำให้เห็นว่าเสถียรภาพทางการเมือง
มีความสำคัญ ดังที่ศาสตราจารย์ ดร. ธนศ อารณ
สุวรรณ ได้กล่าวทิ้งท้ายว่า เราควรตกลงให้ชัดเจนว่าเรา
ควรจะใช้รูปแบบทางการเมืองแบบใด

มีนักวิชาการที่สำคัญ คือ เกษียร เตชะพีระ ได้
แสดงความคิดเห็นทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ คือ
ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองของไทยเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่
ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ในการที่เราจะนำระบอบราชาธิปไตย
กับระบอบประชาธิปไตยมารวมกันเหมือนกับประเทศ

อังกฤษหรือประเทศฝั่งยุโรปที่เจริญแล้ว เช่น สวีเดน
เดนมาร์ก สเปน เป็นต้น ในกรณีเช่นนั้นเขาสามารถ
ทำได้เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยของเขาเข้มแข็ง
นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่สำคัญ คือ เจ ฮวน ได้กล่าว
ไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุขในปัจจุบันจะมั่นคง เนื่องจากมีการผสม
ผสาน ไม่มีปัญหาในเรื่องของแบบ แต่มีข้อแม้ว่าระบอบ
ประชาธิปไตยจะต้องเข้มแข็ง และประมุขจะต้องไม่ถูก
ดึงลงสู่การเมือง หากทำได้ดังกล่าวกจะทำให้ระบอบ
ประชาธิปไตยมั่นคงมาก ซึ่งอาจจะมั่นคงกว่าระบอบ
ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาที่มีการช่วงชิงอำนาจ
อยู่ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นจะไม่มีปัญหา เนื่องจาก
เรามีประมุขอย่างต่อเนื่อง โดยที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์
ก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้และไม่มีความคิด
ที่จะเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นเราต้องวางใจในจุดนี้ให้
ได้ เพราะหากไม่วางใจแล้วจะก่อให้เกิดปัญหาว่าเราจะ
นำราชาธิปไตยกับประชาธิปไตยไปวางไว้จุดใด ซึ่งกรณี
ดังกล่าวเคยเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษและญี่ปุ่น แล้ว
เขาก็สามารถทำได้ หากเราทำได้ก็จะมีปัญหาด้าน
เสถียรภาพทางการเมือง

แนวคิดของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ สอดคล้อง
อยู่และสามารถปฏิบัติตามได้ เพราะผู้นำประเทศ
เล็กๆ จะมีบทบาทในระดับภูมิภาคหรือระดับโลกโดย
ไม่ได้รับอิทธิพลแนวคิดเรื่องมหาอำนาจเช่นเดียวกับ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
มีความคิดว่าเราสามารถมีอำนาจที่จะทำให้ภูมิภาคของ
ตนเองทัดเทียมกับภูมิภาคของโลกตะวันตกได้

ดร.วิษิตวณิช ณ ป้อมเพช

เมื่อกล่าวถึงอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ช่วง ได้แก่

๑. ระยะเริ่มต้น - ช่วงที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

๒. ช่วงที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ร่วมกับคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครองอำนาจรัฐ

๓. ช่วงระยะหลังจากที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์หมดภาระทางบ้านเมือง

ระยะเวลาทั้ง ๓ ช่วงดังกล่าว ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงหลายประการ ดังนี้

๑. ช่วงระยะแรก อาจารย์ปรีดี พนมยงค์เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางความคิด และทางกายภาพต่างๆ เป็นคนหนุ่มที่ได้รับอิทธิพลความคิดจากการศึกษาต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เห็นว่าประเทศไทยปกครองด้วยระบอบการปกครองที่ล้าหลัง (Absolute Democracy) ดังนั้น จึงเห็นว่าประเทศไทยควรเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง โดยเปลี่ยนเป็น Constitutional Democracy ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่เหมาะสมที่สุด ดังที่ได้พิสูจน์ให้เห็นในหลายประเทศ โดยคำว่า Constitutional นั้น เราก็มายกเปลี่ยนให้เป็น democratic ที่อยู่ในกรอบ ฉะนั้น อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงเขียนหลักขึ้นมา ๖ ประการ เช่น รักษาเอกราชของประเทศ ความสงบเรียบร้อย ความเท่าเทียมกัน เป็นต้น ในช่วงก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระพุทธเจ้าหลวงทรงเลิกทาส แต่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้ยกเลิกระบบไพร่ ซึ่งถือเป็นความสำเร็จที่สำคัญของคณะราษฎร

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้มีรัฐธรรมนูญ มีการกำหนดกติกา มีการเลือกตั้งตาม

ควรแก่กรณี กล่าวคือ เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนตามสภาวะแวดล้อม ไม่ใช่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จะไปเปลี่ยนการปกครองแบบกะทันหันอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นการปฏิวัติ มีหลายท่านบอกว่าคำว่า “ปฏิวัติ” ใช้ไม่ได้กับพฤติกรรมของคณะราษฎรแต่ควรเปลี่ยนเป็น “อภิวัฒน์” เพราะอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้คิดจะไปเปลี่ยนอะไรมาก เพียงแต่ท่านปรับกลไกที่ควรจะต้องปรับเท่านั้นเอง

ในด้านเศรษฐกิจนั้นอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ คิดว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพราะจะปล่อยให้ตามยถากรรมเหมือนสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองนั้นไม่ได้ ซึ่งอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ คิดว่าเศรษฐกิจควรมีบทบาทต้องปรับเศรษฐกิจให้เหมาะสมเพื่อจะรักษา ระบอบการปกครองไว้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจนั้นจะต้องคำนึงถึงราษฎรที่ยากจนตามชนบทด้วย หากรัฐบาลไม่เข้าไปบริหารจัดการ โดยปล่อยให้ไปไปตามยถากรรมก็จะทำให้ราษฎรยากแค้น ฉะนั้น รัฐบาลหลายชุดที่ทุ่มเทเงินจำนวนมากเพื่อพัฒนาให้ชนบทมีถนนหนทาง มีไฟฟ้าใช้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ราษฎรก็ยังไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ การที่ประชาชนแห่กันมาปิดถนนเพื่อเรียกร้องเรื่องต่างๆ แสดงให้เห็นว่าปัญหาชนบทยังไม่ได้รับการแก้ไข

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์จึงตระหนักถึงเรื่องดังกล่าว หากเป็นประเทศที่เจริญแล้วเช่นประเทศในแถบยุโรป รัฐบาลก็เพียงเข้าไปบริหารจัดการ เช่น จัดตั้งโครงการ Public Works ที่ทำให้สิ่งต่างๆ ดีขึ้น หรือ รัฐบาลเข้าไปแก้ปัญหาเรื่องเสถียรภาพต่างๆ เป็นต้น แต่ประเทศไทยนั้นไม่สามารถทำได้ เพราะว่าปัจจัยการผลิตไม่ได้รับการใช้ประโยชน์เช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศที่มีปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน เทคโนโลยี ได้รับการใช้ประโยชน์ แต่ความต้องการในการใช้สิ่งต่างๆ ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาไม่มีเสถียรภาพ คนว่าง

งาน โดยที่ต่างประเทศก็กระตุ้นแล้วระบบเศรษฐกิจก็ดำเนินต่อไป แต่สำหรับประเทศไทยนั้นเราไม่มีอะไรเลย อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จึงคิดว่ารัฐบาลควรเข้าไปบริหารจัดการเพื่อช่วยเหลือประชาชน เช่น จัดตั้งสหกรณ์ โดยที่สหกรณ์ในความคิดอาจารย์ปรีดีนั้นเป็นสหกรณ์ที่เราเรียกว่า “**เอนกประสงค์**”

คำว่า “**เอนกประสงค์**” คือ เต็มรูปแบบ ทั้งการผลิต จัดจำหน่าย การดูแลสุขภาพ-สุข สวัสดิการ อยากรบถ้วน หรือเรียกว่า economic unique ซึ่งยังไม่สามารถทำได้สำเร็จในประเทศไทย ไม่มีรัฐบาลชุดใดที่เคยกล่าวถึงเรื่องนี้ ซึ่งอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ว่า จะต้องมีการระบบเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย แล้วท่านก็เริ่มทำเป็นเค้าโครง แต่ก็ยังเป็นเพียงแค่ว่าความคิดเท่านั้น เพราะปัจจุบันเวลาที่กล่าวถึงเรื่องนี้ก็ไม่ค่อยมีผู้ใดสนใจมากนัก หากย้อนไปในสมัยอดีตก็ยิ่งไปกันใหญ่ ในสมัยนั้นไม่มีโทรทัศน์ ไม่มีไมโครโฟน ทำให้การประกาศหรือเผยแพร่ต่างๆ ทำได้ยาก

๒. ช่วงระยะที่สอง ในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปีระหว่างที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ทำงานราชการ ทำให้ท่านไม่มีเวลาคิดเรื่องต่างๆ เพราะงานประจำแต่ละวันก็มีจำนวนมาก ในช่วงระยะเวลา ๑๕ ปีของท่านปรีดี จนมาถึงช่วงสงครามโลก แม้ว่าท่านจะไม่ได้เป็นรัฐบาล แต่ท่านก็เป็นผู้สำเร็จราชการ ทำให้ต้องรับผิดชอบดูแลปัญหาต่างๆ จำนวนมาก จึงไม่มีเวลาคิดเรื่องต่างๆ

ก่อนสงครามจะสงบลง อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก็ได้คิดเรื่องการเมืองไว้เล็กน้อยซึ่งเป็นเรื่องรัฐธรรมนูญที่สำคัญมาก เพราะว่าการปกครองเป็นเรื่องสำคัญ หากไม่ยึดรัฐธรรมนูญนี้ก็ได้ ประเทศชาติต้องมีกติกา เช่นเดียวกับการเล่นกีฬา หากไม่มีกติกาก็ไม่สามารถเล่นได้ และกติกานั้นต้องเป็นกติกาที่เหมาะสม กติกาที่เราสร้างขึ้นมาจากเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อเวลาผ่านไป

๑๕ ปี ประชาชนก็เริ่มมีการศึกษา จึงจำเป็นต้องปรับกติกาตามควรแก่กรณี ซึ่งความจริงอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก็ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงแล้วก็เห็นว่าควรยก่างใหม่เสียหมด และประกาศใช้ในวันที่ ๙ พฤษภาคม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ ฉบับนี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสิ่งที่ไม่ได้ทำในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ ให้กระทำได้

๓. ช่วงระยะสุดท้าย เป็นช่วงตอนปลายในการปฏิบัติภารกิจของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านมาเจอปัญหาที่หนักพอสมควร เมื่อสงครามจบสิ้นแล้ว เปรียบเสมือนคนเราหลังสงครามก็อยากทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ อยากมีเสรีภาพ ก่อนหน้านั้นเรายังคุมหนังสือพิมพ์ได้ แต่เมื่อสงครามจบลงรัฐบาลก็จะเข้าไปควบคุมการทำงานของหนังสือพิมพ์แต่ก็เกรงใจสหประชาชาติที่กำลังเฝ้ามองประเทศไทยว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องปล่อยไป เมื่อปล่อยแล้วก็ทำให้เกิดความยุ่งเหยิง อลหม่าน จนทำให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ออกมาแถลงสุนทรพจน์ ๓-๔ ประโยคนี้ ซึ่งจะเพียบพร้อมสำหรับสมัยปัจจุบัน

คำกล่าวสุนทรพจน์ในฐานะนายกรัฐมนตรีของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กล่าวไว้ว่า

“ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามี**ความจำเป็นที่จะต้องขอมความเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะราษฎรได้ขอพระราชทานมาจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ระบอบประชาธิปไตยอันมีระบียบตามกฎหมายและศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต... นี่คืประชาธิปไตยที่ทางคณะราษฎรได้ขอพระราชทานจากรัชกาลที่ ๗ เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีระบียบตามกฎหมายและศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช่ประชาธิปไตยอันไม่มีระบียบ หรือประชาธิปไตยที่ไร้ศีลธรรม เช่น การให้เสรีภาพอันมีแต่จะให้เกิดความปั่นป่วน ความไม่สงบ**

เรียบง่าย ความเลื่อมใสศรัทธา ระบอบชนิดนี้เรียกว่า “อนาธิปไตย” หากใช้ “ประชาธิปไตย” ไม่ขอให้ระวางอยู่่าบนประชาธิปไตยก็บอณาธิปไตย อนาธิปไตยเป็นภัยอันใหญ่หลวงแก่สังคมและประเทศชาติ ระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงอยู่ได้ต้องประกอบด้วย กฎหมาย ศีลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต หรือในบางครั้ง โบราณกาลเรียกว่า “การปกครองโดยสามัคคีธรรม” การใช้สิทธิโดยไม่มีขอบเขตได้กฎหมายหรือศีลธรรม หรือใช้สิทธิโดยไม่สุจริต มิใช่หลักของประชาธิปไตย มิใช่หลักประชาธิปไตยที่คณะราษฎรขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานรัฐธรรมนูญให้ประชาชนชาวไทยนั้น ไม่มีพระราชประสงค์ให้เป็นอนาธิปไตย”

คำกล่าวข้างต้นคือแนวคิดทางการเมืองของ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่กล่าวไว้เมื่อครั้งเป็น นายกรัฐมนตรี ก่อนที่จะพ้นจากตำแหน่งไม่กี่วัน ท่านกล่าวสุนทรพจน์ในสภาผู้แทนราษฎร ว่านี่คือหลักประชาธิปไตย ฉะนั้น หากมีผู้ใดจะพูดถึงเรื่องประชาธิปไตยอย่างเลอะเทอะก็ไม่ว่ากัน แต่อย่ามาอ้างปรีดี พนมยงค์ เพราะอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ มิใช่ประชาธิปไตยข้างถนน มิใช่ประชาธิปไตยที่ไม่สุจริต คดโกง หรือผิดศีลธรรม

แต่หลังจากนั้นอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก็ไปอยู่ต่างประเทศ หลังจากที่ท่านออกไปแล้ว ท่านก็เขียนหนังสือต่างๆ มากมาย ซึ่งมีประเด็นหลักพอสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยทางการเมืองต้องมีฐานมารองรับ ฐานรากของประชาธิปไตย คือประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ แล้วประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจจะสร้างทัศนคติทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย จากนั้นจึงสร้างการเมืองอันเป็นประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นตราบใดที่ทัศนคติทางสังคมยังไม่เป็นประชาธิปไตย การเมืองมันก็ไม่เป็นประชาธิปไตย เมื่อไม่มีฐานรากประชาธิปไตย

ทางเศรษฐกิจ ทัศนคติทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตยก็ไม่เกิดขึ้น

ฉะนั้นถ้าเกิดเราจะปลูกฝังประชาธิปไตยตามหลักอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เราก็ต้องทำเศรษฐกิจไทยให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อจะให้เกิดทัศนคติทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ถ้าทัศนคติทางสังคมยังไม่เป็นประชาธิปไตย เศรษฐกิจฐานรากยังไม่เป็นประชาธิปไตย ทัศนคติทางสังคมก็ไม่มีวันเป็นประชาธิปไตย

“แนวคิดของปรีดี พนมยงค์ กับการแก้ไขปัญหาด้านการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และข้อคิดต่อสังคมไทยในปัจจุบัน”

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔

